

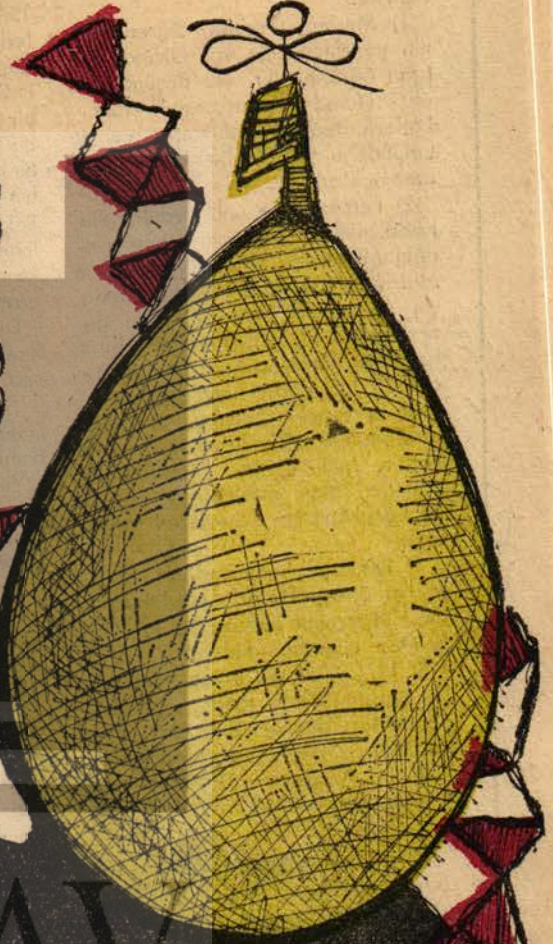
# TOPLUM

HAFTALIK SIYASI HABER VE YORUM DERGISI

30 Mart 1973

250 kuruş

son olaylar ve CHP



YASASIN  
CUMHURİYET



Sayın Toplum Dergisine,

Son üç yıldan beri Öğretmenler manen ve maddeten ezilmektedirler.

1) Mesleğini seven, Öğrencilerinin yetişmesi için var gücüyle çalışan öğretmenler, «şu düşüncede», «şu tutumda» gerekçesiyle tahkikatlarla tedirgin edilmekte ve de bulunduğu yerden bir başka yere atanmaktadırlar.

2) Personel Kanunu uygulamalarında, illerin, ilçelerin bünyelerindeki Muhasebe Müdürlüklerinin ve Mal Müdürlüklerinin farklı anlayış ve uygulamasından, aynı görevi yapan öğretmenlerden birisi hakettiği maaşı, diğeri hakettiğinin altında bir maaşı almaktadırlar.

3) Personel kanunu yürürlüğe girdiğinden 1972 Ağustos ayına kadar, Milli Eğitim teşkilâtında yönetici olan meslektaşlarımız 2 yıl karşılıksız bu görevlerini ifa ettiler.

4) Personel kanunundan evvel Eğitim ödeneği alan meslektaşlarımız, Personel kanunu ile bu imkândan mahrum kaldılar.

5) 1971 Mali yılı bütçe kanunuyla, öğretmenlerin maaş karşılığı okutukları dersler üçer saat fazla okutuldu. Siyasi partilerimizden CHP'nin, Anayasa Mahkememize baş vurma sonucu, bu mağduriyetimiz giderildi.

6) Öğretmenlerin, maaş karşılığı ders saatlerinden fazla okutukları ücretli ders saatleri Personel kanunundaki ücret tanımına göre; Sayıştay Genel Kurulumuzun 1 oy farkıyla aleyhimize neticelendi. Buna göre; Milli ve Dinî bayramlarda, Rermî tatil günlerinde, sağlıkla ilgili tatillerde okullar kapalı olduğu müddetçe öğretmenler ücret alamazlar.

7) Bakanlar kurulunun kanun gücünde çıkardığı, Personel kanunu ile ilgili kararname, T.B.M.M.'den çıkmadı.

8) Birikmiş 9 aylık maaş farklarının bu yıl 2 aylığı Mart ayının 15'ine kadar ödenecek dendi, ödenmedi.

9) En sonucusu, bizler, kanun gücündeki kararname ile veya Bütçe kanunu ile birlikte; okulların tatil günlerinde de ders ücretlerinin ödenmesi, Eğitim ödeneği yerine, diğer meslek mensupları-

na ödendiği gibi, iş gücünü zamını diye bir ödenek hakkı lehinde bir karar çıkar ümidini taşıırken, 1973 Bütçe kanununda öğretmenlerin haftalık okutukları ücretli ders saatlerinde üçer saatlik bir indirim yapılmış. Söylentiye göre, bir yanlışlık olmuş. Bu yanlışlık, bir kanunla düzeltilecekmiş. Resmî bir açıklama olmadığı gibi, insanın aklına şu geliyor: Milli Eğitim Bakanlığımız, Bütçe taslağı hazırlanırken komisyonlarda ve kanunlaşırken T.B.M.M.'de yok muydu acaba?

Diğer illerimizi bilmiyorum; Eskişehirde bütün öğretmenler üçer saat fazla ders okuyorlar.

Yanlışlık ne zaman düzeltilir? Emeğimizin karşılığını alır mıyız, bilmiyorum.

Yukarıda anlatmağa çalıştığım haksızlıklar, ne kadar idealist olursa olsun, öğretmenin Eğitim ve Öğretim gücünü etkilemektedir.

MEHMET CETİN  
(ESKİŞEHİR)



## KUŞA ÇEVİRİLMİŞ REFORMLAR

Reformların temeli 1 Kasım 1936 yılına dayanır. Aradan 37 yıl gibi uzun bir zaman geçtiği halde reformların R harfi dahi görülmemiştir. Her zaman olduğu gibi 12 Mart'ta da Ordumuz, Atatürk ilkelereinden ayrılmadan, partilerüstü kurulacak hükümetten reformları is tedi, A.P. tarafından tasarılar kuşa çevrildi. Birşey yaptırılmayacağını anlayan Bakanlar istifa etmek zorunda kaldılar. 36 Milyon insanın vebalinin A.P.'nin omuzlarına yüklediğinin farkında değiller galiba. Tarihin bir tekerrürden ibaret olduğunu bir daha hatırlatmakta fayda var sanıyorum. Bizler cahiliz ama, UFUKTA BİR GÜNEŞ DOĞMAKTA. BİR UMUT FİLİZLENMEKTE. Taze bir ağaç büyüyüp kol atmakta.

1 Kasım 1937'de Atatürk şöyle diyordu :

«Memlekette topraksız çiftçi bırakmamalıdır. Bundan daha önemli olan işe bir çiftçi ailesini geçindi-

rebilen toprağın hiç bir sebep ve suretle bölünemez bir mahiyet almasıdır. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlanmak lazımdır... Köyde ve yakın köylerde müşterek harman makinaları kullanılmayacağı bir âdet haline getirilmelidir.»

Bunları yapmak güç bir şey olmasa gerek. Ama, A.P.'liler, toprak reformu olursa, koltuklarının gideceğinden korkuyorlar.

Tarım Bakanlığı bir açıklamada bulundu: Yurdumuzun 24 milyon ton gübreye ihtiyacı olduğunu, bunun 6 milyon tonunun dışardan, 6 milyon tonunun da içeriden karşılandığını; daha 12 milyon ton gübreye ihtiyaç olduğunu belirtti. Yani halihazırda 18 milyon ton gübre ihtiyacı var. Bu durum ibret verici değil mi? Tarım Bakanlığına soralım; Niğde'nin ilçesi Ulukışla yakınlarında bir dağ var, Ulukışla'nın 7 Km. altından başlar, Konya Ereğlisine kadar devam eder. Bu dağdan iki çeşit gübre elde edilmektedir. Ayrıca beş kalem maden daha çıkarılmaktadır. Buradan çıkarılan madenler, trenle Kütahya'ya taşınmaktadır. 10 senelik taşıma ücreti ile Ulukışla civarına bir fabrika kurulabilir. Bol miktarda gübre elde edildiği gibi, Niğde halkı da işe kavuşturulmuş olur. Ama uydurulan mâzeret neymiş: Kömür yatakları Ulukışla'ya uzak, kömür taşınması zormuş. Güya, madeni Kütahya'ya taşımak kolaymış.

Kendi kendinizi aldatmaya çalışmayın! Bunları bilmiyoruz, anlamıyoruz sanmayın. Fabrikalar Ege'de, Batı'da; yüksek okullar batıda. Oralardan fazla oy toplaniyor, de ğil mi? Bu safça ve temiz isteklerimiz, bugüne kadar önemsenmedi.

Doğacak ak günler uzak değil, zafer bizimdir.

Cemile AYDIN  
ULUKIŞLA

# TOPLUM DA

## HABERLER / YORUMLAR

BU  
HAFTA

• Mehmet Kemal'in Politika ve Ötesi 11'inci sayfa da: «İki Demokrasi»

• Geçtiğimiz haftanın, kamuoyunu en çok ilgilendiren konusu, Cumhurbaşkanı seçimiydi. Anayasa değişikliğini öngören «hârika formül» ün Parlamentoda reddinden sonra parti liderleri bir araya gelip yeni bir aday aramağa başladılar. Liderlerin bir ay geç başlayan görüşmelerinin ve yeni adaylar aranışının hikâyesini haber sayfalarımızda bulacaksınız.

• Haber sayfalarımızda bundan başka, sıkıyönetimin uzatılması ve genel seçimlerle ilgili haberler yer alıyor.

• «Karışır toprağa toz olur gider.» Aşık Veysel de toprağa, sâdik yarına kavuştu. 16, 17, 18 ve 19'uncu sayfa larımızda Hasan Hüseyin'in Aşık Veysel'le ilgili bir yazı sını bulacaksınız.

Trafik

Yazan :

Mehdi Zıt  
5'inci sayfa da

Kapak: F. Karagözoğlu

### TOPLUM'a göre

Son olaylar ve CHP  
Yazan:

**Turhan Erker**  
6 ve 7'nci sayfalarda

• Arşiv, 20 ve 21'inci sayfa larda.

• 22 ve 23'üncü sayfalar da Dünya haberleri ile Ortadoğu Raporu yer alıyor. Ortadoğu Raporu'nun konusu: ABD — AET — Türkiye.

• Afrika 73, 24'üncü sayfa da: *Tombolbaye'nin Çadı*.

• Mizah, 25'inci sayfadan başlıyor.

Bu hafta mizah sayfalarımızda, *Hasan Hüseyin'in* «Yüksek bir huzura» sı ile *Art Buchwald*'ın bir hikâyesi yer alıyor.

*Turhan Selçuk*'un karikatürü arka kapakta.

29'uncu sayfa da *Feruh*, 30 uncu sayfa da *Tonguç*, 25 ve 28'inci sayfalarda *Sami Caner*, 26 ve 29'uncu sayfalarda *Seydali*, 31'inci sayfa da *Zeki Bikman*'ın karikatürleri var.

## TOPLUM

cuma günleri yayımlanan haftalık  
siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik  
Yayın Limited  
Şirketi adına  
Sahibi ve Genel  
Yönetmeni :

**Turhan ERKER**

Sorumlu Yazı İşleri  
Müdürü :  
Abdullah Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ : Meşrutiyet  
Cad. Hatay Sok. 10/15  
Bakanlıklar - Ankara  
HABERLEŞME :  
Posta Kutusu 160  
Ulus - Ankara

TOPLUM'dan

Sevgili TOPLUM okuru,

Geçtiğimiz Pazar günü, radyonun 22.45

haber bülteni dinleyenlerin ortak duygusunu sayfalar dolusu yazıyla da anlatmak mümkün ama, sanırım hiçbir cümle şu iki kelime kadar etkili olamaz :

**YAŞASIN CUMHURİYET!**

O gece haberi radyodan öğrenemeyenler; ertesi sabah, gazetelerin manşetlerini görünce, aynı ortak duyguda birleştiler :

**YAŞASIN CUMHURİYET!**

İşte, derginiz TOPLUM da, ortak sevince katılmak amacıyla, kapağınca bu heyecanı dile getirmek istedi :

**YAŞASIN CUMHURİYET!**

Cumhuriyetin 50'nci yılında, Cumhuriyeti koruyan, ona sahip çıkarların bulunduğunu görmek aslında o kadar doğal ki, olağan koşullarda bu, çocuklarınkı kadar güzel ve içten sevinç yadırganırdı. Ancak, son iki haftadır öyle olaylarla karşılaşıldı, öyle umulmaz kişiler öyle umulmaz girişimlere kalkıştılar ki, en doğal sayılabilecek davranışlar dahi sevinç ve umut kaynağı oldu.

Cumhuriyeti hep 29 Ekim günleri kutlarız. Ama bu defa, 25 Mart Pazar günü, alışılmış, törensel kutlamaların ötesinde bir inançla, heyecanla kutladık büyük bayramı.

Cumhuriyetimiz, onu seven bütün yurttaşlara kutlu olsun.

★

İrsan bazen yanlış bir adım atar, yanlış bir hareket yapar, yanlışlık yapmış olduğunu söylemeye dili varmaz, başka çaresi olmadığından, hatalı yolda yürümeğe devam eder. İçi ezik, yüreği buruktur...

Cıysa, hatanın kabulü herşeyi çözümleyecektir. Ama bir türlü, bu, asıl geçerli çözüm yolu kabul edilmez; hatada ısrar edilir, ısrar edildikçe de daha büyük hatalar yapılır.

Ne zor durumdur bu...

Dileriz, kimse bu duruma düşmesin...

Saygılarımızla  
TOPLUM

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Baskent Matbaacılık tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır. Klişeler Emek Klişecilik'te yapılmıştır. Dağıtım : Hür Dağıtım

**ABONE**

6 aylık (26 sayı) 65 TL.  
Yıllık (52 sayı) 125 TL.  
Yurt dışı (uçak) 190 TL.  
ABD (uçak) 310 TL.

**İLÂN TARİFESİ**

Arka kapak 5.000 TL. Arka kapak 4.500 TL.  
(renkli)  
Sütun cm. 50 TL. (siyah-beyaz)

## Cumhurbaşkanlığı

### İflâs eden formüller

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın görev süresinin iki yıl uzatılması formülü ortaya atıldığından bu yana, Başkent, geceli - gün düzlü sürdürülen görüşmeler, toplantılar, istişareler, temaslar ve danışmalara sahne oldu, ama, ne Sunay formülü, ne de bu formülün iflâs etmesi üzerine keşfedilen «Taylan formülü» olumlu bir sonuca varabildi.

Denebilir ki, son birkaç gün içinde, özellikle siyasî parti çevrelerinde olup bitenler ve liderler arasındaki trafik yoğunluğu, bugüne kadar görülmemiş şey değildi.

Hele Muhittin Taylan formülü ortaya atıldığında bir yarış halini alan temaslar, Türkiye'nin sanki Üçüncü Dünya Savaşını patlatma kararını vermek üzere bulunduğu havasına büründü. Parti liderleri, birbirlerinin Meclisteki makam odaları arasında mekik dokur hale geldiler, çoğu kez birbirleriyle koridorda karşılaşmak zorunda kaldılar. Kim kiminle görüşüyordu kim

Ecevit, Demirel'e giderken, koridorda, Bozbeyli ile görüşmekten dönmekte olan Feyzioğlu ile karşılaşıyor; Demirel, Feyzioğlu'nun odasına koşarken, koridorda Bozbeyli



MUHİTTİN TAYLAN  
Erken açıklanan isim

li ile çarpışıyor; Bozbeyli, Ecevit'i ararken, karşısında Demirel'i buluyordu. O gün liderler âdeta birer ping - pong topuna dönmüşlerdi. Kimin elinde olduğu bilinmeyen bir raket, toplara vuruyor, toplar da bu hızla koskoca koridoru bir baştan öbür başa arşınlayıp duruyordu.

Trafik ancak, haftanın başında saat 18.00'e doğru hızını kaybetti ve parti liderleri, makam odalarındaki koltuklarına birer külçe gibi yığıldılar. Şimdi artık, Çankaya Köşküne gönderilen randevu isteğine gelecek cevap beklenecekti.

### Aday: Muhittin Taylan

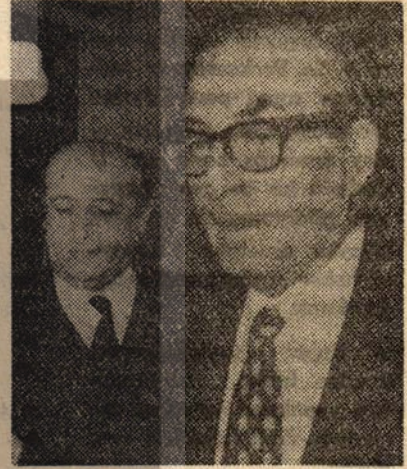
O gün takvimler, 26 Mart Pazartesi gününü gösteriyordu. Yedi yıl için seçilmiş ve görev süresinin uzatılması reddedilmiş olan Cevdet Sunaydan boşalacak Cumhurbaşkanlığı için yeni bir seçim yapılmasına sadece bir gün kalmıştı. Ama, Pazartesi akşamı koltuklarına birer külçe gibi yığılan parti liderlerinden üçünün gönlü artık rahattı. Ni hayet, aralarında bir uzlaşma sağlanmış ve kimsenin üzerinde bir şey söyleyemeyeceği yeni bir formül bulunmuştu: Anayasa Mahkemesi Başkanı Muhittin Taylan, Cumhurbaşkanı adayı olarak kabul edilmişti.

Üç lider, o akşam, Çankaya Köşküne çıkacaklar, vardıkları anlaşmayı anlatacaklar ve Sunay'ın Taylan'ı kontenjan senatörlüğüne atmasını rica edeceklerdi. Bu, bir mekanizmanın işletilmesinden ibaretti ve herhalde, yarım saat içinde olup bitecek bir işti. Ertesi gün, yani 27 Mart Salı günü, Muhittin Taylan, cumhurbaşkanı kontenjanından senatör olarak, Cumhuriyet Senatöründe and içecek, yarım saat sonra toplanacak olan Türkiye Büyük Millet Meclisinde de üç partinin grup yöneticileri tarafından adaylığı konacaktı. Herhalde, birkaç saat sonra da Muhittin Taylan, Türkiye Cumhuriyetinin altıncı cumhurbaşkanı ilân edilecek ve bu karar, Başkent halkına 101 tane top atışıyla duyurulacaktı.

İşte, koltuklarına birer külçe gibi yığılmış olan üç siyasî parti liderinin gönlü bunun için rahattı. Şimdi, Çankaya Köşkünden gelecek cevabı bekliyorlardı. Sunay, kendilerini kabul ettikten sonra bu iş bitmiş olacak, Çankaya Köşkünden ayrılacaklar, kendilerinin bekleyen



ECEVİT — DEMİREL



DEMİREL — FEYZİOĞLU  
Daha önce başlansaydı..

gazetecilere de müjdeyi vereceklerdi.

### Sunay «Hayır!» deyince...

Gönlü rahat üç lider, AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit ve CGP Genel Başkanı Turhan Feyzioğlu idi. Dördüncüsü, yani DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli, daha günün ilk saatlerinde devreden çıkmıştı. Zira yapılan görüşmelerde «Ben Cumhurbaşkanı adayım, aday olmakta devam edeceğim.» demişti.

Gerçi Süleyman Demirel'i ikna etmek de o kadar kolay olmamıştı. Demirel, Muhittin Taylan teklifi Bülent Ecevit'ten geldiği için biraz nazlanıyordu ama, sonunda Turhan Feyzioğlu kendisini ikna etmesini bilmişti.

Çankaya'dan beklenen haber fazla gecikmedi. Sunay, üç parti liderini o akşam saat 19.30'da bekli-

yordu.

O zamana kadar parti liderlerinin kendi aralarında neler görüş-tükleri, kimin üzerinde karar kıldık-ları pek bilinmiyordu. Çankaya Köş-künden randevu istediklerinden de gazetecilerin haberi yoktu. Ama, DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli, akşam üzeri bazı gazetecilerin ku-laklarına, AP, CHP ve CGP Genel Başkanlarını gözden uzak tutma-cınalarını fısıldamıştı. Bu arada, or taya Muhittin Taylan'ın aday olarak tesbit edildiği söylentileri de yayıl-mıştı ama, bunun doğruluğunu kim se resmen açıklamıyordu.

Gazeteciler, üç parti liderinin Meclisteki odalarının kapısında nö-bet tutuyorlardı. Nihayet saat 19.15' te Demirel, Ecevit ve Fevziyöglü oda larından ayrılmaya başladılar ve ne reye gittiklerini soran gazetecilere, birbirini tutmayan cevaplar verdiler. Gazeteciler, üç liderin bir belir li yere gitme hazırlığı içinde bulun duklarını anlamışlardı ve peşlerini bırakmıyorlardı. Demirel, Ecevit ve Fevziyöglü ayrı ayrı otomobillere bi nere Çankaya yoluna yöneldiler, arkalarından da gazetecilerin bindik leri otomobiller geliyordu. Artık, du rum anlaşılmalıdır: Sunay ziyaret e-dilecekti.

Parti liderleri, Çankaya Köşkü-nün girişine geldiklerinde bir grup gazetecinin de burada vaziyet almış olduklarını gördüler. Hepsi son de rece neşeliydi. Ziyaret sebebini so-ran gazetecilere şöyle dediler:

«— İçerde birkaç dakikalık işi-miz var, çıkınca size açıklama yapı-acağız.»

Ama içerde, hiç de, umdukları-yı karşılaşmadılar. Gerçi Sunay, kendilerini güler yüzle karşıladı, haftâ kendi görev süresinin uzatıl-ması yolundaki teklif görüşülürken hakkında söylenenlerden son derece üzülmediğini ifade etti ama, halin-den, getirilen teklifi reddedeceği hiç mi hiç anlaşılıyordu.

Parti liderleri Köşke gireli, bir kaç dakika değil, birkaç saat oldu-ğu halde, kimsenin dışarı çıktığı gö-rülmedi. Bu sırada kulaklara bir haber geldi: Sunay, Muhittin Tay-lan'ın kontenjan senatörlüğüne a-tanmasına karşı çıkmış, üç liderin getirdiği teklifi reddetmişti.

Haber, kısa zamanda, şehirde de yaygınlaştı ve bunun doğru olup

## olayların içinden

### Tırafık

- Hayrola beyefendi, nedir bu telâşınız?
- Cumhurbaşkanını seçiyoruz.
- Yaa.. Ne tarafa böyle?
- Salih beyi göreceğim. Bu konuyu konuşacağız.
- .....
- Hayrola Salih Bey, ne bu telâş?
- Cumhurbaşkanını seçiyoruz.
- Ne tarafa böyle?
- Cavit Beyi göreceğim.
- İyi ama, Cavit Bey de biraz önce size gidiyordu.
- Yaa, öyle mi?. Görmedim.
- Şu koridordan giderseniz belki karşılaşırsınız.
- .....
- Teşekkür ederim.
- Uğurlarola beyefendi. Ne bu telâş böyle?
- Cumhurbaşkanını seçiyoruz da.
- Salih Bey'le Cavit Bey de seçiyorlar.
- Yaa, öyle mi?. Ben de Salih Beyi görmeye gidiyordum.
- Salih Bey, Cavit Beyi görmek için bu tarafa gitti.
- Oyleyse ben de Hüsamettin Beye gideyim.
- .....
- Ne tarafa böyle Hüsamettin Bey?
- Cumhurbaşkanını seçiyoruz da..
- Çok güzel.
- Cavit Beyi görmeye gidiyorum.
- Fakat, şimdi Rifki Bey sizi görmek için şu tarafa gitti.
- Allah Allah!..
- Cavit Bey de Salih Beyi, Salih Bey de Cavit Beyi görmek için bu taraftan şu tarafa, Rifki Bey de sizi görmek için, oradan şuraya gittiler.
- Anladım, anladım. Teşekkür ederim.
- .....
- Aceleniz var galiba Şakir Bey?
- Vakit kalmadı. Cumhurbaşkanını seçmemiz lazım.
- Ne tarafa böyle?
- Rifki Beyi göreceğim.
- Rifki bey şimd., Hüsamettin Beyi görmek için bu tarafta gitti.
- Nasıl olur?. Rifki Bey bana gelecekti.
- Valla, Salih Beyle Cavit Bey, Hüsamettin Beyle Rifki Bey, o taraftan bu tarafa, şu taraftan bu tarafa gittiler.
- Hiçbir şey anlamadım.
- Biz de anlamıyoruz zaten
- Ben nereye gideyim şimdi?.
- En iyisi lokantaya gidin. Nasıl olsa sonunda hepsi o-raya gelirler...

Mehdi ZİT

olmadığını araştırmak için gazete bürolarının telefonları meraklılar tarafından devamlı olarak işgal edilmeğe başladı.

Demirel, Ecevit ve Fevziyöglü, nihayet, saat 21.30 sıralarında kapı da göründüler. Hiçbirinde, içeri girerken görülen hava yoktu, suratlar

asıktı. Gazeteciler, sorularına bir cevap alamıyorlardı. Liderlerden konuşan tek kişi, Ecevit oldu. O da, gazetecilere sadece şunları söyledi:

«— Söyleyecek hiçbir şey yok!..»

Gazeteciler yine liderlerin peşi-

## TOPLUM'A GÖRE

**Y**umurta cılk çıktı. O kadar ki, Kristof Kolomb yöntemi ile bile oturtulamadı.

Bilen kişilerin, sağduyu sahiplerinin inançlarının sağlamlığı, dediklerinin doğruluğu bir kez daha anlaşıldı.

Nerdeyse cumhurbaşkanı seçemeyen bir cumhuriyetin yurtdaşları olmaktan kurtuluşun sevinci o kadar büyük ki; verilen şerefli anayasa savaşında kazanılan yüce fikirlerin bazı fırsatçı partiler (CGP ve DP) tarafından yağma edilmesi bile keyfe keder vermiyor.

En zor günlerde tek başına ortaya çıkan ve şu son zor günlerde de kişisel, duygusal ve maddesel bütün etkenlere karşın ülküsünden sapsmayan TOPLUM'un kapağını, bu sevinçle çocuklar gibi süsledik.

★

**P**olitikayı ülkücülükten ve belirli ilkeler doğrultusundan ayrı düşünmeye olanak yoktur. Aksi halde politika, bir, günlük kazanç ve ikbal tezgâhi olur. Daha doğrusu, politika olmaktan çıkar. Ona politika denmez.

Ama politikanın aynı zamanda günlük olaylar ve sorunlar içinde yürütülen bir girişim olduğunu da unutmamak gerekir. Bu, politikaya bazı taktikler yapma hakkını verir, zorunluluğunu yükler.

Taktik yaparken ustalık, tabii, ülküden ve ilkelerden fedakârlık yapmamaktır. Fakat öyle haller olur ki, olayların ve sorunların gücü ya da politikacıların bir noktada ortaya çıkan güçsüzlüğü —belirli

## Son Olaylar ve CHP

bir konuyla ve zamanla çerçevesi olarak— ülküden ve ilkelerden fedakârlığa kadar politikayı götürebilir. Bu fedakârlık yalnız bir tedbirin alınması ile özüllü görülebilir. O da şudur : Ülkünün ve ilkelerin as-kiya alınması.

Onun için her siyasal kadronun bu askı görevini yapacak bir fikir kadrosu, gençlik örgütü, sempati-zan yayın organları ve birkaç bağınaz yaradılışlı üye sinin bulunması gerekir. Bunlar günlük olayların orta ya çıkardığı taktiklerle bağlanmazlar; hareketin bir can -kurtaran simidi olarak dururlar. Zaten politikacılar da, taktik uğruna girdikleri girdaptan bunlara tutunarak çıkacaklarını bildikleri için —eğer taktik yapayım derlerken safi taktik kesilmemişlerse— fikir adamlarını, gençleri ,yayın organlarını günlük taktiklere angaje etmeye çabalamazlar, bağınaz üyelerini de hoşgörü ile karşılarlar.

Son Cumhurbaşkanlığı seçimi dolayısıyla, demokratik solun yolcusu olan TOPLUM, bu ülkünün siyasal örgütünün günlük kararlarıyla kendisini, onun için, bağlı bulundurmamıştır.

Biz, TOPLUM kadar, CHP'li gençlerin de, hattâ ülkücülükte hiçbir üyesinin gençlerden aşağı kalma-dığını iyi bildiğimiz CHP örgütünün de, yalnız bir

Genel Başkan değil, aynı zamanda ortanın solu ülkü-sünün ideoloğu olan Sayın Ecevit'in de derece derece —adı üstünde, geçici madde olan— bir geçici ve üstelik gerçekleşmesi olanaksız formüle tüm angaje olmuş duruma girmelerini istemedik.

Bu iş ile yürütülecekse, başka türlü de yürütüle-bilirdi.

ne takıldılar.

### Partilerde durum

Üç Genel Başkan, tekrar Mec-listeki çalışma odalarına döndüler ve partilerinin yetkili kurullarını toplantıya çağırdılar. Ecevit, bir ara, odasından çıktı ve Demirel'in yanına girdi. İçerde yirmi dakika kadar kaldıktan sonra çıktığında yine hayatından memnun görünmüyordu ve yine gazetecilerin ısrarlı sorularını cevapsız bıraktı.

Parti liderlerinin yetkili organ larla toplantıları fazla uzun sürmedi. Toplantıdan sonra durumu açıklığa kavuşturan da yine Bülent Ecevit oldu. Ecevit, şöyle dedi:

«— Sayın Cumhurbaşkanı, kendi yetkileri dahilindeki bir mekanizmayı işletme teklifimizi reddetmiştir.»

Şimdi durum aydınlığa kavuşmuş oluyordu. Sunay, gerçekten Taylan formülünün işlemesine imkân vermemiş, böylece bulunan bu formül de daha ilk aşamada iflâs etmişti.

O gece zihinlere takılan bir başka soru da Ecevit'in, Çankaya Köş-künden döndükten ve yetkili organ larla toplantı halinde iken Demirel ile ne görüştüğü idi. Bu da ertesi gün açıklandı. Ecevit, Demirel'e şunları söylemişti:

«— Biz, parti olarak, Muhittin Taylan'da ısrar ediyoruz. Sunay'ın görev süresi yarın sona erecek ve cumhurbaşkanlığına Senato Başkanı Tekin Arıburun vekâlet edecektir. Bundan yararlanılabilir ve Taylan'ın Sunay tarafından reddedilen kontenjan senatörlüğü Arıburun tara-

findan gerçekleştirilebilir.»

Demirel, Ecevit'e o gece cevap vermemişti, fakat ertesi gün yaptığı açıklamada, artık, Taylan formülünün de tarihe karışması gerektiğini söyleyerek, Ecevit'i bu yolda yalnız bıraktığını ortaya koymuştu.

### CHP hâlâ iyimser

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın, Çankaya Köş-künden ayrılma hazırlığı içinde bulunduğu 27 Mart Salı sabahı, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, bir basın toplantısı düzenleyerek, cumhurbaşkanlığı seçimi konusunda onbeş günden beri ceryan etmekte olan girişimleri açıkladı, bu arada, partisinin «Öteki partiler veya Melen tarafından, şimdikiye kadar üzerinde durulmuş muhtemel bağımsız adaylardan herhangi birini destekleme taahhüdünde

Konu Parlamento ile ilgiliydi. Ve pekâlâ, Parlamento gruplarının ve Başkan vekillerinden birinin (ikincisinin değil) çerçevesi dışına çıkarılmış gösterilmeden kapatılabildi.

Çok sevdiğim, çok güvendiğim için önemli konularda kendisinden akıl danıştığım CHP'li bir genç arkadaşım, «Anayasa değiştiriliyor, Cumhuriyete seçimsiz başkan getiriliyor» dediğim zaman:

— Abi, bir kez de biz değiştirelim, ne olur! demeyebilirdi.

Geçici ve gerçekleşmeyecek bir formül için, CHP'nin ve demokratik solun geleceğinin güvencesi olan genç dimağları, fazla akıllı hangi politikacının böyle şartlandırmaya hakkı vardır?

Bir siyasal kadro, genç beyinlerini günlük politika aracı olarak değil, zor günlerde dayanacağı fikirlerin güç kaynağı olarak saklar. Günlük politikanın yürütülmesine, günlük elemanların yetip de arttığı son deneme bile göstermiş bulunuyor.

Ülkücü CHP İl Başkanlarına bir tebliğle, geçici ve Meclislerden geçmeyeceği belli olan tasarıyı destekletirmek herhalde gerekemeyebilirdi.

TRT'nin birinci haberinde, Millet Meclisinin teklifi reddettiği duyurulduktan sonra, üçüncü haberinde CHP İl Başkanlarının onay bildirisi okunmuştur.

Reddedilmiş bir tasarinin, CHP'nin Meclis organları dışındaki bütün organlarınca da benimsenmiş gösterilmesinin yarar ve zararlarının anlaşılması doğrusu güçtür.

Kaldı ki, CHP'nin Grup disiplini gelenekleri, ana

ilkelere günlük zorunluluklarla ters düşülen konularda, her zaman bir-iki kişi için hoşgörü örnekleriyle doludur.

CHP bir aşiret değildir. Ama bir fikir partisidir, bir inanç partisidir.

CHP tüzük ve yönetmeliklerindeki esneklik, ana fikir ve inançlara, günlük politika rüzgârlarına karşı yaşama ve dayanma gücünü vermiştir.

Bunun en büyük yararı da 12 Mart'tan sonra görülmüş; Parti-içi mücadele olanağı elinden alınmayan Sayın Ecevit ve fikirleri başarıya ulaşarak bugün bütün ülkenin tek umut kaynağı haline gelmiştir.

Şimdi CHP grupları iç yönetmeliği bir gecede değiştirilerek katlaştırılmıştır. Hem de hangi vesile ile, biliyor musunuz? Geçici olan ve Meclislerden geçmeyen, Partinin ana ilkelerine, anayasa anlayışına tüm ters bir formül uğruna!..

Politikacılar, kendi günlük kararlarıyla başbaşa bırakılabilir. Onlara kucak dolusu kredi de açılabilir. Ama Türkiye'nin kurtuluş umudu olan bir Partinin özgür gelişimiyle ilgili uzantıları olan kararlar karşısında uyarı görevini yapmak bir aydın sorumludur.

Yoksa, bir bardak suda fırtına olan son olayların demokratik rejime sağladığı büyük yarar ortada iken ve CHP'ye de hazır bir zarar gelmemişken, bizim bu yazıyı yazmamız düşünülemezdi.

Demokratik solun siyasal örgütü, değerli Liderinin ve ülkücü üyelerinin aralarındaki fikir harcı ile dimdik ayakta durmalıdır. CHP'nin birliği, kuru hukuk kurallarından medet umamaz!

bulunamayacağını» belirtti.

Ecevit'e göre, Cumhurbaşkanlığı sorununa bir çözüm bulmak için üç partinin yaptıkları girişimden şimdilik sonuç alınmamıştı. Fakat girişimi burada kesmek için bir zorunluluk da yoktu. İstenirse ve kural dışı etkilerle güçlükler, engeller çıkarılmazsa, bu girişimi başarılı bir sonuca ulaştırma olanağı hâlâ vardı.

CHP lideri şöyle diyordu:

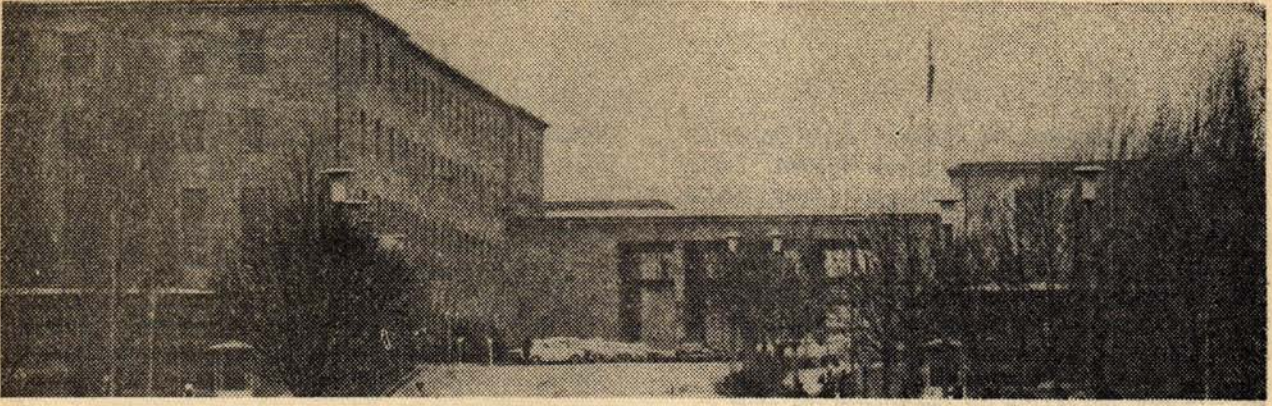
«— Sayın Sunay, önerdiğimiz çözümün esasını reddetmiş değildir. Yalnız, bu çözümün kendi görev süresi içinde gerçekleşebilmesi için gerekli mekanizmayı işletmeyi uygun bulmamıştır. Bundan kaçınması, önerdiğimiz çözümün niteliğine veya adayın kişiliğine itiraz etme anlamını taşımıyordu.

Sayın Sunay, Cumhurbaşkanlığı süresinin son günlerinde çok acı bir deney geçirmiştir. Cumhurbaşkanlığı seçimini iki yıl erteleme önerisi kendisinden gelmemiştir. Talihsiz gelişmeler ve kural dışı etkiler yüzünden Cumhurbaşkanlığı seçiminin çok zorlaştığını ve yeni bunalmalara yol açtığını gören iki büyük parti, AP ile CHP, bu seçimin daha elverişli bir zamanda ve daha sağlıklı bir biçimde yapılabilmesi için böyle bir öneride bulunmuşlardı. Ona rağmen, Sayın Sunay, haksız tarzlara, ağır saldırılara uğramıştır. Bundan büyük üzüntü ve kırgınlık duymuştur. Erteleme düşüncesini ortaya atanlardan ve kendisine bu çözümü kabul etmesi için ricada ve telkinde bulunanlardan bile bazılarının sonradan takındıkla

rı olumsuz tavır karşısında Sayın Sunay'ın duygularını anlamak zor değildir.

Daha önce kendisine verilen teminat ve yapılan ısrar üzerine işletmeyi kabul ettiği bir mekanizmayı, cumhurbaşkanlığına parlamento dışından bir kimsenin aday olabilmesi için işlettiği kontenjan senatörlüğü mekanizmasını, görevinin sona ermesine iki gün kala bir kez daha işletirse, bunun da olumlu sonuç vermiyebileceğinden ve yanlış anlamalara yol açabileceğinden kaygı duymuştur. Kendisi ile dün geceki görüşmemizden edindiğim izlenime göre, üç partinin önerdiği ortak çözümü kolaylaştırıcı bir davranışta bulunmaktan Sayın Sunay'ın sakınmasının nedeni budur.»

Ecevit, parlamento - dışı etki-



MECLİS BİNASI: Başarılı bir sınavdan sonra...

lerin devam edip etmeyeceği yolun daki bir soruya da şöyle dedi:

«— Bize dolaylı olarak intikal ettirilen bazı haberlerden, böyle etkilerin devam ettirileceği anlamı çıkarılabilir. Fakat, etkisi sözkonusu olabilecek çevrelerin düşüncelerinin gerçeğe ne kadar uygun olarak bize intikal ettirildiğini şu anda bileceğiz. Benim görüşüme göre, parti olarak bize düşen görev şudur: Böyle etkiler olsa bile, yokmuş gibi davranmalıyız. Ancak, davranışımızı belirlerken her kurumun içinde bulunabileceği ve iyi niyetle kurtulmak isteyebileceği güçlüklerin çözümüne de demokrasi anlayışımızdan hiçbir taviz vermeksizin yardımcı olmalıyız.»

**İki soru, iki cevap..**

CHP Genel Başkanı, bir başka soru üzerine de parlamento - dışı etkilerin ve haberlerin dün akşam Başbakan Ferit Melen tarafından kendilerine intikal ettirildiğini söyledi ve,

«— Fakat daha önce, hattâ cumhurbaşkanı seçiminin ertelenmesi söz konusu olduğu günlerde bu çözümü o çevrelere bizzat teklif ettiğini kendisinden öğrendiğimiz Başbakan Ferit Melen bile Senatodaki oylama sırasında kendi telkininin de sonucu olarak ortaya çıkan bir çözümün gerçekleşmesine yardımcı olmadı, oy bile vermedi. Onun için artık bu gibi telkinleri ciddiye almazsak, mâzur görülmemiz gerekir düşüncesindeyim» dedi.

Ecevit, Demirel ile bir görüşme yapan Feyzioğlu'nun 28 Mart'a kadar ve parlamento içindeki adaylardan biri üzerinde varılacak anlaşma üzerine seçim yapılabileceği şeklindeki açıklamasının gazeteciler tarafından kendisine duyurulması üzerine de şunları söyledi:

«— Eğer öyle ise bu çözüm bizim dışımızda aranacak demektir. Başarılar dilerim.»

**AP'nin tavrı**

Bir gün önce nasıl bir görüşme günü idiyse, bugün de bir basın demecı verme ve olup bitenleri açıklamaya günü idi. Ecevit'in basın toplantısı sona erdiği sıralarda bu defa da AP Genel Başkanı Süleyman Demirel bir açıklama yapıyor ve «partilerarası mutabakatla öngörülen dün akşamki çözüm yolunun gerçekleştirilemeyeceğinin anlaşıldığını» belirtiyordu. Demirel, böylece, Ecevit'in, Muhittin Taylan'ın Tekin Arıburun tarafından Senatoya atana bileceği yolundaki formülüne de karşı çıkmış oluyordu. Demirel, açıklamasında, 13 Mart'tan bu yana cumhurbaşkanı seçebilmek için har-

canan gayretleri sıraladıktan sonra şöyle diyordu:

«— TBMM'nin Anayasanın 95'inci maddesindeki görevini ifa mükellesiyle devam etmektedir. TBMM'nin her meseleye olduğu gibi bu meseleye de mutlaka bir çare bulacağına olan inancımızı muhafaza ediyoruz. AP olarak, TBMM'nin bu görevini ifasında bu zamana kadar sorumluluk duygusu içinde hareket ettik. Bundan böyle de temel prensiplerimizi koruyarak, Anayasa ve Parlamento üstünlüğüne olan titizliğimizi devam ettirmek suretiyle bir hal çaresi bulunması için gayret sarfedeceğimiz tabiidir.»

**Feyzioğlu'ya gelince...**

CGP Genel Başkanı Feyzioğlu da partisinin ortak grup toplantısında yaptığı konuşmada, Cumhurbaş-

## Aman, sevincimizi kursağımızda bırakmayınız!

T.B.M.M., büyük bir sınav geçirdi.

T.B.M.M. ile birlikte, bütün kurumlar, bu arada kahraman Türk Ordusu da bu sınavdan başarı ile geçti.

Parlamentosuyla, ordusuyla, basınıyla harcanan bütün çabaların tek bir amacı olduğu, onun da, Türk Devletine, Devletin dengesini noksansız olarak sağlayacak bir başkan bulmaktan başka bir şey olmadığı anlaşıldı.

Bu sonucu amaçlayan bütün girişimler, bu sonuca gölge düşmesin diye yapılan bütün eleştirilere, bütün mücadelelere tüm olarak açık kaldı. Kimse kimseye kızmadı, kimse alınganlık göstermedi, kimse düşüncesinde, önerisinde inat etmedi.

Diştan gözüktüğü kadarıyla bu, çok heyecan verici, çok mutluluk verici bir tablodur. Ayrıca; ulusal egemenliğin ne denli güçlü olduğunu gösterdiği için, ulusal egemenliğe ne denli saygı duyulduğunu gösterdiği için güven vericidir.

Kendine güvenen insanların ve kurumların sahibi olarak, şimdi bize düşen, en kritik noktalara kadar çıkan olaylar sayesinde bütün komplekslerimizden arınmış olarak, yalnız ulusal egemenlik ilkesini kayıtsız şartsız gerçekleştirmek tir.

Aman, çok şey kazanmışken, herşeyimizi birden kaybetmeyelim.



kanı görevden ayrıldıktan sonra, kontenjan senatörlüğünü doldurma yetkisinin ona vekâlet edecek olan Senato Başkanınca kullanılmıyacağı görüşünü ileri sürüyor ve böylece Ecevit'in formülü karşısında Demirel'in yanında yer almış olduğunu gösteriyordu.

Feyzioğlu, Ecevit'in, seçimlerin kilitlenmesinin sorumluluğunu parlamento dışı çevrelere yükleyen görüşüne katılmadıklarını da ileri sürüyor ve,

«— Bugün açıkça ortaya çıkmıştır ki, bizim dışımızda bazı partilerin mensupları, yerine getiremeyecekleri vaatlerde bulunarak Cumhurbaşkanlığı seçiminin kilitlenmesinde rol oynamışlardır» diyordu.

Üçlü anlaşmaya katılmayan DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyle ise o günün olaylarıyla ilgili görüşlerini açıklarken, geçersizliği anlaşılmış metotlarla çözüm aramaktan vazgeçilmesini söylüyor ve zorlamalarla bulunacak her türlü formülün akıbetinin şimdiye kadarkilerden farklı olmayacağına dikkatleri çekiyordu.

#### Ayrılanlar ve birleşenler

Bu açıklamalardan anlaşılıyor ki, CHP, Muhittin Taylan formülünde ısrar ettiği için CGP ve AP ile anlaşmasını bozuyor, AP ile CGP ise cumhurbaşkanı adayının Parlamento içinden tesbiti gerektiği görüşünde birleşiyorlardı. CGP'nin, genellikle, emekli Orgeneral Faruk Gürler üzerinde durduğu biliniyordu. Bunun içindir ki, Parlamento içinden aday formülünü ileri sürerken devamlı olarak bu adayın bağımsızlığı konusundan söz ediyordu. Demirel de Parlamento içinden seçilecek adayın bağımsız olmasında prensip olarak mutabıktı, ancak, bu bağımsız adayın Faruk Gürler olabileceği pek sanılmıyordu. Şayet Feyzioğlu, Demirel'i Gürler'in adaylığı üzerinde ikna edebilirse, bu takdirde cumhurbaşkanı seçiminin artık son günlere yaklaştığı kolaylıkla tahmin edilebilirdi.

#### Beşli toplantı

Tam bu sırada ve AP ile CGP Genel Başkanlarının bu konuda görüşme yapacakları sanılırken, Süleyman Demirel'e, Başbakanlıktan bir davet geldi. Daveti yapan Başbakan Ferit Melen, Demirel'i saat 13.30'da Başbakanlıktaki makamında beklediğini söylüyordu.

Demirel, yanında Genel Sekreter Nizamettin Erkmen olduğu hal-

## İvedilik

Cumhurbaşkanı seçiminin ertelenmesi için hazırlanan Anayasa değişikliği teklifi, Anayasa Komisyonu Başkanı ile AP ve CHP sözcülerinin de belirttikleri gibi, ne Millet Meclisi'nde, ne de Cumhuriyet Senatosu'nda **ivedilikle** görüşüldü. Çünkü Anayasa, Anayasa değişikliği tekliflerinin **ivedilikle** görüşülmesini yasaklamıştır.

Teklifin «ivedi» olmayan görüşülme hızı şöyle:

**19 Mart Pazartesi (Saat: 14.30)** Teklif, imzaya açıldı. İlk imza Demirel tarafından atıldı.

**Aynı gün (Saat: 20.00)** Teklif, Millet Meclisi Başkanlığına verildi.

**20 Mart Salı (Saat: 9.30)** Teklif, Anayasa Komisyonu üyelerine dağıtılmak üzere, basılması için matbaaya gönderildi.

**21 Mart Çarşamba (Saat: 10.00)** Millet Meclisi Anayasa Komisyonu toplanarak, teklifi görüşmeye başladı.

**Aynı gün (Saat: 17.30)** Komisyon, teklifi kabul etti ve raporunu Millet Meclisi Başkanlığına gönderdi.

**22 Mart Perşembe (Saat: 15.00)** Millet Meclisi toplandı. Teklifin öncelikle görüşülmesi kabul edildi ve görüşmelere başlandı.

**Aynı gün (Saat: 18.50)** Millet Meclisi, Anayasa değişikliği teklifini reddetti. Meclis Başkanı, teklifin düştüğünü söyledi.

**23 Mart Cuma (Saat: 9.45):** Meclis Başkanlık Divanı toplandı.

**Aynı gün (Saat: 14.30)** Teklifin Cumhuriyet Senatosu'nda da görüşülmesi gerektiği açıklandı.

**Aynı gün (Saat: 15.00)** Teklif, Cumhuriyet Senatosu Başkanlığına sevk edildi.

**Aynı gün (Saat: 20.00)** Cumhuriyet Senatosu Anayasa Komisyonu, teklifi görüşmeye başladı.

**Aynı gün (Saat: 23.00)** Komisyon, teklifi kabul etti.

**25 Mart Pazar (Saat: 15.00)** Teklif ve Komisyon raporu, Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulu'nda görüşülmeye başlandı.

**Aynı gün (Saat: 22.10)** Cumhuriyet Senatosu, teklifi reddetti.

**TOPLAM:** Teklif imzalanmaya başladıktan 151 saat 40 dakika sonra sonuçlanmıştı.

Kim demiş, Parlamentomuz ağır çalışıyor diye? İşte, «ivedi» olmayan bir teklif bile 151 saat 40 dakikada sonuçlanabiliyor.

«Reform tasarıları» mı dediniz?

Ha! Onlar ivedilikle görüşüldüğü için bir yıldır Parlamento. Hem onların «demokrasiyi kurtarmak» gibi kutsal bir amaçları da yok ki... Onlar kurtarsa kurtarsa halkı kurtaracak...

## Sonra çok geç olmasın ...

Hareket üssünden uzaklaştıkça, ordular için başarı şansı azalır. Napolyon'un, Hitler'in yenilgilerinin bir nedeni de budur.

Rakibini mindere çeken pehlivan, kendi sahasında oynayan takım avantajlı sayılır.

Politikanın da en dayanıklı üssü, en yumuşak minderi, en elverişli sahası parlâmentodur.

Atatürk, düşman karşısında bile en büyük gücünü silâhtan değil Millet'in meclisinden aldı. Millet ve Meclisi, Devletin devamlılığının iki güvencesidir. Bir zamanlar Meclis çoğunluk sultasına girince de muhalefet gücünü millettten aldı.

Ulusal egemenlik ilkesinin ve Meclisin ne kadar etken oldukları son Cumhurbaşkanlığı seçimi dolayısıyla bir kez daha görüldü.

Hızla birbirini izleyen olaylar ne zaman parlâmento vadisi içine giriyse bir ferahlık sardı ülkeyi.

Gözler önünde taptaze duran bu tecrübeler karşın, partilerimiz ikide birde başka minderde gürüşmeye heves gösterdiler, top kendiliğinden sahaya geldiği halde, saha dışındakilere pas vermeye kalktılar, parlâmento içindeki en kısa stratejik yolu seçeceklerine bütün yolların ille Çankaya'dan geçeni yeğlediler.

Kızı kendi haline barakırsan ya davulcuya varır ya zurnacıya. Yolun da parlâmento dışından geçeni seçersen, taşta da çarparsın dinamite de.

Kendi minderinden çıkarak, başkasının sahasında oynayarak, bilmediği yolda yürüyerek bir kazaya uğrayana ise «kendi kendine» elti derler.

Bağcıyı dövecek gücü olmayanlar, kendilerine en yakın kütüteki salkımı koparıp yemelikler.

Herkes başkalarına karşı bir çok savunucu bulabilir. Ama kimseyi kendisine karşı savunamazsınız.

Herkes kendi görevini, kendi görev sınırları içinde ama zaman yitirmeden yapsa, bütün bunları düşünmeye gerek kalmayacak.

de, Başbakanın makam odasına girildiğinde, içerde Genelkurmay Başkanı vekili ve Kara Kuvvetleri Komutanı General Eşref Akıncı ile Genelkurmay İkinci Başkanı Orgeneral Turgut Sunalp'in de bulduklarını gördü. Burada beşli bir toplantı yapıldı.

Toplantı, iki saat 15 dakika sürdü ve ilk olarak Demirel ile Erkmen ayrıldılar. Demirel, gazetecilerin sorularına cevap vermiyor, «ben konuşuramazsınız.» diyordu. Bir gazetecinin,

— «Cumhurbaşkanı bugün seçilebilir mi?» şeklindeki sorusuna karşılık da,

— «Ben Parlâmentoya gidiyorum. Siz de gelin, ne olacağını görürsünüz» karşılığını verdi.

Eaşbakan Melen'le Komutanlar ise Demirel ve Erkmen ayrıldıktan sonra daha bir süre içerde başbaşa kaldılar.

Demirel Parlâmentoya geldiğinde. Türkiye Büyük Millet Meclisi

toplantmış, Cumhurbaşkanı seçiminin onuncu tur oylamasını yapmış ve çoğunluk sağlanamadığı için dağılmıştı. Onuncu tur oylamaya da 157 kişi katılmış, bunlardan 51'i tek aday olan DP Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli'ye, 57'si — aday olmadığı halde — Faruk Gürler'e oy vermişlerdi. İnönü'ye 6, Mustafa Rona'ya 5, Turgut Gülez'e 4 ve Millî Eğitim Bakanı Sabahattin Özbek ile Refet Rendeci ve Mansun Ulusoy'a da 2 şer oy çıkmıştı. 23 oy ise boş kullanılmıştı.

Oturuma başkanlık eden Kemal Ziya Öztürk, bu durumda TBMM'de çoğunluk bulunmadığı anlaşıldığından, birleşimi, ertesi gün toplanmak üzere kapattığını bildirdi.

TOPLUM baskıya verildiği gün, Türkiye Büyük Millet Meclisi onbirinci tur için yeniden toplandı, ancak yeterli çoğunluk bulunmadığından birleşim Pazartesi günü saat 15.00'e ertelendi. Parlâmento kulis-

lerinde dolaşan bir söylentiye göre, Pazartesi gününe kadar parti yöneticileri bir aday üzerinde birleşecekler ve artık o gün cumhurbaşkanı seçimini bir sonuca bağlayacaklardı.

**Yedi yılın sonu...**

TBMM'de onbirinci tur seçimleri yapılırken, yedi yıllık cumhurbaşkanlığı süresini doldurmuş bulunan Cevdet Sunay da düzenlenen törenle Çarşamba Köşkü'nden ayrıldı, yerini Cumhuriyet Senatosu Başkanı Tekin Arıburun'a bıraktı. Arıburun, yeni cumhurbaşkanı seçilmeye kadar bu görevi vekâleten yürütecek.

Sunay, görevini Arıburun'a devrettikten sonra, «Türk halkına» hitaben bir de veda mesajı yayınladı ve bu mesajın bir bölümünde görev süresinin uzatılmasıyla ilgili konuya değinetek şöyle dedi :

«— Bugün görevden ayrılırken milletimin bilmesini istediğim bir hususa da değineceğim: Anayasa - mız, cumhurbaşkanının süresini yedi yıl olarak tesbit ve tahdit etmiştir. Ancak, ben, bu âmir hükmün mevcudiyetine rağmen, son günlerle büyük siyasi partilerimizin ve anayasal kuruluşlarımızın ısrarlı çağrılarını muhatap oldum ve zaruretlerin baskısı ile ve bir bunalmaya çare olmak üzere, cumhurbaşkanlığı seçiminin ertelenerek sürenin iki yıl uzatılmasına muvafakat ettim. Bu imkânı aramak suretiyle bana güvenini izhar etmiş olan Millet Meclisinin büyük çoğunluğuna şükranlarımı bildirmek isterim.

Bu fikre karşı çıkmış olanların bugünkü neticeden memnun olmaduklarını sanırım. Ancak, bazı kimselerin bu vesile ile de fırsat bilip gereksiz kinlerine ve aleyhtarlıklarına — kim olurlarsa olsunlar— benim aynı derekeye inerek cevap vermemi, vatandaşlarımızın benden beklemeyeceklerini müdrükim. Esasen saldırgan ve eleştirilerde doğruluk ve insaf ölçülerini aşmış olanları, milletimin tasvip etmediğini ve etmeyeceğini biliyorum.»

## Genel seçimler

**Hazırlıklar başladı**

Siyasi partilerin yöneticileri, bir yandan Cumhurbaşkanı seçimi sorununa bir çare bulmak, bir yandan da bu sorun çözümlendikten sonra Melen hükümetinin verini

## İki Demokrasi

İki demokrasi, yol çatında karşıkarşıya geldi. Bunlardan biri yenik düşecek, biri yenecekti. hangisinin yenik düşeceği, hangisinin yendiği henüz belli midir? İki güç birbiriyle karşılaşınca, bu karşılaşmada birinin yenik düşmesi, birinin kazanması olağandır.

İki demokrasiyi de bugün tanıyoruz. Bunlar, bundan birkaç yıl öncesi yol çatında karşılaşmışlar, biri üstün gelir, öteki yenik düşer gibi olmuştur. Bu dönem, demokrasinin «half time» ı idi. Futbolda da bu kural yok mudur? Belli bir süre içinde düdüğü elinde tutan, ara verir. Taraflar biraz dinlenirler. Biri, bu arada bir gol atmış, öteki bir gol yiyerek yenik düşmüş, pek önemi yoktur. Düdüğü elinde tutan ara vermiştir ve siz bu arayı görmektesiniz.

İki demokrasiyi de bugün tanıyoruz. Bunlar, bundan birkaç yıl öncesi yol çatında karşılaşmışlar, biri üstün gelir, öteki yenik düşer gibi olmuştur. Bu dönem, demokrasinin «half time» ı idi. Futbolda da bu kural yok mudur? Belli bir süre içinde düdüğü elinde tutan, ara verir. Taraflar biraz dinlenirler. Biri, bu arada bir gol atmış, öteki bir gol yiyerek yenik düşmüş, pek önemi yoktur. Düdüğü elinde tutan ara vermiştir ve siz bu arayı görmektesiniz.

İki demokrasiyi de bugün tanıyoruz. Bunlar, bundan birkaç yıl öncesi yol çatında karşılaşmışlar, biri üstün gelir, öteki yenik düşer gibi olmuştur. Bu dönem, demokrasinin «half time» ı idi. Futbolda da bu kural yok mudur? Belli bir süre içinde düdüğü elinde tutan, ara verir. Taraflar biraz dinlenirler. Biri, bu arada bir gol atmış, öteki bir gol yiyerek yenik düşmüş, pek önemi yoktur. Düdüğü elinde tutan ara vermiştir ve siz bu arayı görmektesiniz.

«Bu oyun burda biter...» dedi.

Oyun, biter denen yerde bitti mi? Bittiğini sanmıyorum. Fakat bitirilmesi için yol çatında çatışmalar sürüp gidiyor. Bu çatışmada hangi yanı tutuyorsanız, o yandan olduğunuzu ortaya koyacaksınız. Çatışmanın biçimi, çatışmaya girenlerin davranışlarını belli etmeleriyle saptanacaktır.

Düşünülecek olan şudur :

Olan herşey özgür bir ortamda mı oluyor? Özgür koşullar altında mı geçiyor? Bu sorulara karşılık verecek olanlar «evet» diyemezler. Ülkemiz böyle bir ortamı ilk kez mi geçiriyor? Buna da «evet» denemez. 1960 devriminden sonra yenik düşenlerin durumlarını hatırlıyorum. O gün muktadir olanlardan yana bulunanların ellerindeki özgürlüğün binde biri eski Demokratların elinde yoktu. Onların çoluk çocuğu da, eşlerini tutuklarenin ağır koşulları altında gördüler. Çok acı çektiler. O gün onlara :

«Oh, iyi oldu...» demişseniz, bugün de onlar size :

«Oh, iyi oldu...» diyebilirler.

Birinci bakış açısı da, ikinci bakış açısı da yanlış. Bugün nasıl iki demokrasi yol çatında çatışıyorsa, bugün de iki demokrasi yol çatında çatışıyor-

du. Mesele, bugünlerin iki demokrasisinden hangisinin geçerli, hangisinin geçersiz olduğuna karar verebilmektedir. O gün karar veremiyen, bugün de karar veremiyor. O gün anlayamayan, galiba bugün de anlayamıyor. Yarın anlayabilecek mi? Yarın geç kalmamışsa belki anlayabilir.

Herhangi bir soruna sınıfsal açıdan bakma zorlaşmıştır. Bu zorlaşma sınıfsal açıdan bakma olanğını ortadan kaldırmış mıdır? Sınıflar bir gerçekse, o açıdan bakma gerçeği de vardır. Mesele, bakmasını bilmektedir. Mesele, meseleyi çözümlemiş kişilerin başkalarına da anlatabilmelerindedir,

Çok büyük güçlerin çarpıştığı, çok büyük dramatik olayları yaşamaktayız. Bu olaylara hangi güçlerden yana olarak eğilebiliyoruz? Teorik olarak bir kesimden yana olduğumuzu söylüyoruz. Teorik olanla, yaşananın arasındaki ayırım nedir? Teorik olarak haklı bulunabilirsiniz. Teorik olarak haklı olmayan da kendini haklı sanmaktadır, ona ne dersiniz? Sadece haklı sanması yetmiyor, bir de elindeki güce dayanarak size haklılığı zorla kabul ettirme çabası gösteriyor. Ne çabuk unutuyorsunuz!

İki demokrasi yol çatında uzun yıllardanberi çatışıyor. Biri eline verilmiş güçlerle ve vargüçüyle öteki demokrasiye üstüne üstüne giderken, öteki demokrasi güçlenmeye, cihazlanmaya çalışıyor. Biraz kendine gelir gibi olduğunda da doğruluyor, karşısına çıkıyor. Birden üstüne yürüyorlar, gene yenik düşüyorlar. Gene silkiniyor, doğruluyor, kendine geliyor. Gene üstüne saldırıyorlar. Bu, yıllardır böyle sürüp gidiyor.

Yol çatında karşılaşan iki demokrasiyi de bugün tanıyoruz. Bunlar, bundan birkaç yıl öncesi yol çatında karşılaşmışlar, biri üstün gelir, öteki yenik düşer gibi olmuştur. Bu dönem, demokrasinin «half time» ı idi. Futbolda da bu kural yok mudur? Belli bir süre içinde düdüğü elinde tutan, ara verir. Taraflar biraz dinlenirler. Biri, bu arada bir gol atmış, öteki bir gol yiyerek yenik düşmüş, pek önemi yoktur. Düdüğü elinde tutan ara vermiştir ve siz bu arayı görmektesiniz.

İkili demokrasi olmayacaktır. Demokrasilerden biri gerçekleşecektir. Ama hangisi? Oyle görünüyor ki, son deneylerde yenik düşer gibi olan ikincisinin yol çatındaki çatışmada önü açılır gibi olmuştur. Bu önü ya hep açacaksınız, ya da hep kapayacaksınız. Önünü kapattıysanız, birinci demokrasiyi, önünü açarsınız ikinci demokrasiyi yanarsınız. Böyle anlaşılıyor.

Şimdi, iki demokrasiyi de bugün tanıyoruz. Bunlar, bundan birkaç yıl öncesi yol çatında karşılaşmışlar, biri üstün gelir, öteki yenik düşer gibi olmuştur. Bu dönem, demokrasinin «half time» ı idi. Futbolda da bu kural yok mudur? Belli bir süre içinde düdüğü elinde tutan, ara verir. Taraflar biraz dinlenirler. Biri, bu arada bir gol atmış, öteki bir gol yiyerek yenik düşmüş, pek önemi yoktur. Düdüğü elinde tutan ara vermiştir ve siz bu arayı görmektesiniz.

Bilmiyorum, yanılıyor muyuz? Yanılmadığımızı sanıyoruz. Eğer sözlerimiz biraz soyut, anlamı biraz güç gibiyse, demokrasiyi henüz ikili biçimde olduğundan ötürüdür. Oturuncaya dek hep böyle soyut konuşmakta devam edeceğe benzeriz.

Mehmed Kemal

## Demokrasinin başarısı, ama...

**L**iderler, haftanın başında, yoğun bir görüşme trafiği içinde, Cumhurbaşkanı seçimi sorununa bir çözüm aradılar; aramaya da devam ediyorlar.

Siyasi partilerin lider ve yöneticilerinin bir araya gelmeleri, belirli konularda görüş birliğine varmaları, dilimizden eksik etmediğimiz demokrasinin kurallarından biridir. Gerektiğinde, görüşecek, tartışacak ve koşullar gerektiriyorsa, belli bir noktada —hattâ partilerinin günlük çıkarlarından fedakârlık ederek— anlaşmaya varacaklardır.

Demokratik düzende bunun aksini düşünmek bile mümkün değildir. 1960'dan önce, liderlerin birbirlerine küstükleri, görüşmek bir yana, karşılaşmamak için yollarını değiştirdikleri bilinir ve yakın çevreler bu davranışları teşvik ederlerdi. İnönü ile Menderes kırk yılda bir el sıkışacak olmuşlardı da, iç politikanın en önemli olaylarından biri haline getirilmişti bu nezaket gösterisi. Ama, o anlayış içinde yürütülen çok partili hayatın, demokrasiden başka herşey olduğu, varılan sonuçla da ortaya kondu.

Yeni demokrasi anlayışımızda, bir aşama var: Liderler karşılaştıkları zaman, birbirlerinin hatırını soruyorlar ve bu da iç politikanın en önemli olayı sayılmıyor artık...

Bu seferki aşama en önemlisi. Cumhurbaşkanı seçiminde bir araya gelinebiliyor, görüşülebiliyor ve hattâ bir aday üzerinde anlaşılabiliriyor.

Demokrasinin başarısı.

Peki ama, «madem bu noktaya gelecektiniz, bir ay önce aklınız neredeydi?» diye sormazlar mı adama?..

«Parlamento hür iradesini kullanacaktır», «Cumhurbaşkanının nasıl seçileceğini Anayasa

göstermiştir», «Cumhurbaşkanlığına cülûsla değil, seçimle gelinir» gibi, çalınmış nutuklar atacağınıza, hesabınızı kitabınızı yapsaydınız da, «kendi aramızda görüşüp, şu işi, yeni yeni sorunlara yol açma noktasına getirmeden halledelim» deseyseniz, ne kaybederdiniz?

Bu soruya cevap verme yükümlülüğü, Bozbeyle ile Ecevit'in, zamanında yaptıkları görüşme teklifini reddeden Demirel'in sırtında...

Liderlik, özel yetenekler isteyen bir iştir. Lider, ileriye gören ve tedbirlerini önceden alan kişidir. Olayların peşinden sürüklenene değil, olaylara yön verene lider denir...

Eğer, siyasal partilerin liderleri çok daha önce bir araya gelip adaylarını birbirlerine söyleseydiler, tartışıp anlaşabilecekleri bir aday üzerinde birleşseydiler ve bu anlaşma noktasında küçük hesaplara sapmadan kesin kararlı olduklarını kamuoyuna duyursaydılar, ne yakındıkları baskılarla karşılaşır, ne de kimseyi görevinden olma tedirginliği içinde bırakırlardı.

Bu, yapılmadı.

Ama hatalı yolda yürünmeye devam ediliyor.

Anayasa Mahkemesi Başkanı Muhittin Taylan üzerinde anlaşmaya vardınız diyelim. Formülü işletme hakkını elinde tutan kişinin görüşünü almadan nasıl bu ismi açıklar ve bir yüce makamın sahibini daha politikada harcanmış adam durumuna düşürürsünüz? Buna hakkınız var mı?

Önce Faruk Gürler, sonra Cevdet Sunay, şimdi de Muhittin Taylan, parti liderlerinin tedbirsizliklerinin kurbanı oldular.

Geçen olayların üzerinde durup, hiç olmazsa ilerisi için ders almakta fayda var... Çünkü lider, aynı zamanda, olaylardan ders almasını bilen kişidir...

alacak yeni bir hükümeti işbaşına getirmek için yoğun bir faaliyet gösterirlerken, önümüzdeki Ekim ayında yapılması gereken seçimlerle ilgili hukuki hazırlıklar da ele almıyor ve aksayan yönlerin düzeltilmesine çalışılıyor.

Cumhurbaşkanlığı seçimi ve Melen hükümetinin durumu gibi çok önemli sorunlar varken ve bunlar henüz bir çözüme bağlanmamışken, genel seçimlerin hazırlığına girişilmiş olması, Parlamento kulislerinde, seçimlerin öne alın-

ması yolunda bir eğilimin belirlenmiş olduğuna dair söylentilerin kulaktan kulağa dolaşmasına yol açıyordu.

Parlamentolar, kendi aralarında kuliste yaptıkları sohbetlerde, seçimlerin öne alınması için özellikle CHP ve AP yöneticileri arasında bir mutabakat bulunduğunu söylüyorlar, onları bu konuda desteklemek gerektiğine ilişkin görüşler ileri sürüyorlardı. AP Millet Meclisi Grup sözcüsü Bolu Milletvekili Ahmet Çakmak, gazetecile-

rin bu konudaki sorularını, kişisel görüşü olarak şöyle cevaplandırdı:

«— Türkiye Büyük Millet Meclisi, kendi bünyesinden bir aday Cumhurbaşkanı seçememiştir. Partiler bu konuda birlik gösterememişlerdir. Bu durum, ortaya bir sorun çıkarılmıştır: Cumhurbaşkanlığı sorunu. Anayasa değişikliği yapılarak Sunay'ın görev süresinin uzatılması düşünülmüş, ancak bunun da akisleri pek geniş olmuştur. Demek ki, Parlamento

nun bugünkü yapısı, sorunlara çözümler bulmaya müsait değildir. Bunun bir sebebi de AP ve CHP gibi iki büyük partide bölünmeler meydana gelmiş olmasıdır. Yani, seçmenin tayin ettiği sandalye sayısında seçmenin arzusu ve bilgisi dışında geniş ölçüde değişiklik olmasıdır. Şu halde yapılacak şey, millet'in hakemliğine başvurmaktır. Bunu sağlamak için de erken seçime gitmek gerekir.»

Parlamentoların bu konudaki sohbetlerine zaman zaman ünlü Bülükbaşı da katılıyor ve «Hele acele etmeyin, önümüzdeki mevtayı bir kaldıralım, ondan sonra bu da düştür» diyor.

#### Erken seçim mümkün mü?

Parlamentoları erken seçim ihtimaliyle karşı karşıya getiren şey, sadece Cumhurbaşkanı seçiminde karşılaşılan güçlük değildi; Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkında hazırlanan bir teklifin Millet Meclisi'nde çok kısa zamanda görüşülüp Senatoya sevk edilmesi ve Senatoda da aynı hızla kabul edilerek kanunlaşması idi. Böylece, seçim sisteminde belirgen aksaklıklardan bir önemlisi giderilmiş oluyor, Seçim Kanununda yapılmakta olan değişiklik hazırlıkları da son aşamasına gelmiş bulunuyordu. Seçim işlerinin böyle sine hızlandırılmış olması, parlamentoların zihnine ister istemez, parti yöneticileri arasında, erken seçimler konusunda bir anlaşma yapılabileceği ihtimalini getiriyordu.

#### Kanundaki değişiklikler

Kısa zamanda kabul edilerek kanunlaşması sağlanan Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri hakkındaki kanun, bazı değişiklikler getiriyordu. Bu kanunla özetle şu hükümlere yer veriyordu:

1 — Seçmen olan vatandaşların eksiksiz olarak yer aldıkları daimi seçmen kütüklerini ve bu kütüklere dayanılarak sandık seçmen listelerini hazırlamak, seçmen kartlarını düzenleyip dağıtmak ve kanunla verilen sair görevleri yapmak üzere, her ilçede, daimi seçmen kütükleri bürosu kurulmuştur.

Seçmen kütükleri büroları, seçimlerin başlangıç tarihinden, seçim işlemlerinin bitmesine kadar bağlı oldukları seçim kurulunun, bunun dışında kalan süre

içerisinde de, seçim kurulu başkanlarının yönetiminde ve herhalde üst seçim kurullarının denetiminde görev yaparlar.

2 — Her seçim bölgesi için bir daimi seçmen kütüğü düzenlenir. Daimi seçmen kütüklerinin ilk düzenlenmesinde, daimi seçmen kütüklerinin yıllık düzenlenmesinde, sandık seçmen listelerinin hazırlanmasında ve seçmen kartlarının düzenlenip dağıtılmasında, ilçe seçim kurulu başkanları, mahalle ve köy muhtar ve ihtiyar heyetleri görevlendirilebileceği gibi, Devlet Katma Bütçeli İdare, Özel İdare, Belediye, İktisadi Devlet Teşekkülleri ve kamu tüzel kişiliklerindeki bütün memurları görevlendirebilir, dışardan da gerekli gördüğü kimseleri çalıştırabilir.

3 — 1973 yılı Mayıs ayının ikinci Pazar günü, bütün yurtdışı, daimi seçmen kütüklerinin ilk düzenlenmesi için seçmen vatandaşların sayım ve yazım işlemi aynı zamanda yapılır.

Belirlenen günde saat 0,5' ten itibaren, sayım ve yazım işlemlerinin bittiği, alışılmış araçlarla ilân edilinceye kadar, görevlilerden başka kimselerin buldukları yerden ayrılmaları yasaktır. Ancak, sayım ve yazım işlemlerinin aynı gün saat 17.00'ye kadar bitirilmiş olması lazımdır.

Sayım ve yazım işlemleri, seçmen vatandaşın beyanına göre yapılır. Sayım ve yazım günü her seçmen, nüfus cüzdanı, hıviyet kartı, evlenme cüzdanı, askerlik belgesi, nüfus idarelerinden herhangi bir iş için evvelden alınmış onaylı künveyi kapsayan kayıt örneği, onaylanmış okul belgesi veya tasdikname gibi kimliğini tereddütsüz ortaya koyan bir belgeyi hazır bulundurmak ve sayım ve

yazım görevlilerince istendiği zaman ibraz etmekle yükümlüdürler.

4 — Seçmen kartları, sandık seçmen listelerinin kesinleşmesinden itibaren, ilçe seçim kurulu başkanları tarafından hazırlatılır ve belediye hudutları içinde ikamet eden seçmenlerin adresine posta ile ve taahhütlü olarak gönderilir. Belediye hudutları dışında ikamet eden seçmenlere ait kartlar da bunları dağıtmakla görevlendirilecek olanlara alındı belgesi karşılığında verilir.

Alındı belgeleri ve posta ilmi haberleri, ilçe seçim kurulu başkanları sıra numarasına göre bir dosyada saklanır. Oy verme gününden üç gün öncesine kadar, dağıtılmayan veya alınmayan kartlar, ilçe seçim kurulu başkanına listesi ile birlikte geri verilir. Bu listeler sandık kurulu başkanına verilmeye kadar, ilçe seçim kurulunda uygun bir yere asılır. Bu kartlar oy verme gününde sahipleme tarafından istendiği takdirde ve rilmek üzere, listesi ile birlikte sandık kurulu başkanlarına teslim olunur.

#### Yüksek Seçim Kurulu

Bu işlemlerin sürdürülmesi olduğu günlerde Yüksek Seçim Kurulu da Ekim ayında yapılacak genel seçimlerin kesin tarihini belirlemek zorunda kaldı. Gerçi, Seçim Kanunu, genel seçimlerin Ekim ayının ikinci Pazar gününe rastlayan gün yapılacağını hükme bağlamıştı ama, Erim'in Başbakanlığı sırasında Anayasa değiştirilirken eklenen bir geçici madde de bu tarih yanlışlıkla 12 Ekim 1973 olarak tesbit edilmişti.

Anayasaya eklenen bu maddeye göre, seçimlerin Ekim ayının ikinci Pazar gününe rastlayan 14 Ekim Pazar günü değil, 12 Ekim Cuma günü yapılması gerekiyordu. Yüksek Seçim Kurulu, Parlamento'nun bu hatasını düzeltmek zorunda kaldı ve 12 Ekim tarihinin yanlışlıkla Anayasaya konulmuş olduğu kararına vararak, genel seçimlerin 14 Ekim Pazar günü yapılacağını açıkladı.

#### Yanlışlık nasıl yapıldı?

Parlamento bu yanlışlığa nasıl düşmüştü? Bunun hikâyesi oldukça ilginçtir.

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, 12 Mart Muhtırası verildikten ve Başbakanlıktan düşükten sonra, memlekette seçimlerin

#### Günümüzde KİTAPLAR Aylık kitap dergisi

★  
15 Nisan'da Çıkıyor

★  
Yöneten : Tarık Dursun K.

★  
Her türlü haberleşme : İstiklal  
Cad. Tokatlıyan Pasajı, 24  
KURUL KİTABEVI, İstanbul

zamanında yapılıp yapılmıyacağı yolunda tereddütler belirdiğini açıklanca, Genel İdare Kurulunun yaptığı bir toplantıda «Milletvekili seçimleri 12 Ekim 1973 günü yapılacaktır. Bunda kimsenin şüphesi olmamalıdır» demişti. Demirel'in bu sözleri, ertesi gün bazı gazetelerde de yer almıştı. Gazeteler, Demirel'e affen, genel seçimlerin 12 Ekim 1973 günü yapılacağını büyük başlıklarla okurlarına bildiriyorlardı.

Demirel, hesaba meraklı bir politikacı olarak bilinir. Meselâ, Millet Meclisindeki tartışmalar da daima saat tutar ve eğer kendi si konuşmak zorunda kalırsa, daha önce kimlerin ne kadar saat, ne kadar dakika konuştuklarını söyler. Buna göre daha bazı hallerde hesaplı hareket etmeye bayılır.

AP Genel Başkanının bu tutkusunu bilenler, onun, Genel İdare Kurulunun toplantısında açıkladığı tarih incelemek gereğini bile duymamışlardı. Seçimlerin 12 Ekim 1973 tarihinde yapılacağını yazan gazeteciler de, Anayasa'ya bu tarihi belirleyen geçici maddeyi koyan parlamentolar da takvimi şöyle bir inceleme zahmetine katlanmayı bu yüzden gerekli görmemişlerdi.

Süleyman Demirel'in gösterdiği tarih, 1973 Ekim ayının ikinci Cuma gününe rastlıyordu; oysa Cuma günlerinin tatil olduğu ve seçim yapıldığı devirler Cumhuriyet tarihinin öncesinde kalmıştı. İşte Yüksek Seçim Kurulu bu yanlışlığı düzeltiyor ve aldığı kararda özetle şöyle diyordu:

«20.9.1971 günlü ve 1488 sayılı kanunla Anayasaya eklenen geçici 12. maddede «Cumhuriyet Senatosu üyelerinden üçte birinin yenilenmesi ve Cumhuriyet Senatosu ile Millet Meclisinde boş bulunan üyelikler için 10. Ekim 1971 gününde yapılacak seçimler 12. Ekim 1973 tarihinde yapılması gereken millet vekilleri genel seçimiyle birlikte yapılmak üzere ertelenmiştir.» hükmünü sevk edilmiştir. 1973 yılının Ekim ayında yapılması gereken seçimlerin oy verme günü ise yukarıda bahsi geçen 306 sayılı Milletvekili Seçim Kanununun değişik 5. maddesi hükmüne göre, «Ekim ayının ikinci pazar günüdür.» Bu da 14 Ekim 1973 Pazar gününe rast

lamaktadır. 1973 yılından sonraki seçim dönemlerinde de Milletvekili genel seçimlerinin Ekim ayının ikinci pazar gününden başka bir güne alındığı yolunda gerek Anayasada, gerekse diğer kanunlarda bir hüküm getirilmediğine göre, 1973 Milletvekili genel seçiminin 12 Ekim Cuma günü yapılması için hukuki ve mantıklı bir neden gösterilemez.

Bu açıklamalar karşısında, Anayasa koyucunun geçici 12. maddede ile yaptığı göndermede 14 Ekim 1973 yazılması gerekirken bir maddeyi hata sonucu 12 Ekim 1973 yazıldığı anlaşılmaktadır. O halde, 1973 yılı Ekim ayında yapılacak olan milletvekili genel seçimi ve bu seçimle birlikte yapılması gereken Cumhuriyet Senatosu üyeleri üçte bir yenileme seçimlerinin oy verme günününün 14 Ekim 1973 pazar olduğunun kabulü zorunludur.»

## Fikret Gündoğan'ın açıklaması

Derginizin 16 Mart 1973 günlü sayısının 14 ncü sahifesinin 3 ncü sütununda «oylama sırasında bazı CHP'li senatörlerin teklifin tümüne kabul oyu vermeleri bir sürpriz olmuştu. Bunlar, Hıfzı Oğuz Bekata, Fikret Gündoğan, Salih Tanyeri gibi yönetici durumunda bulunan senatörlerdi ve kendilerine daha bazı CHP'liler de katılmışlardı.» denilerek kabul oyu verenler arasında adım zikredilmiş ve sahife sonuna konulan resmin altına da (CHP'li Fikret Gündoğan — Anayasa değişikliği lehinde) ibaresi yazılmıştır.

Derginin bu ifadelerinden Anayasa değişikliğinin tümüne taraf tar olduğum ve o yolda oy kullan-



FİKRET GÜNDOĞAN  
Açıklama yaptı

duğum zehabını uyandıran bir anlam çıkmaktadır.

Oysa gerçek şudur :

CHP'nin ve benim, Anayasa değişikliklerinden hangilerine taraf tar, hangilerine karşı olduğumuz herkesce ve sanırım Sayın derginiz yazarlarınca da bilinmektedir.

CHP. ve O'nun üyesi olarak ben, ta başından beri Anayasa değişiklikleri arasında yeralan Devlet Güvenlik Mahkemeleri ile Sıkıyönetim tim Mahkemelerinin, Sıkıyönetim den sonra da göreve devam etmeleri ile ilgili maddelere Parti Meclisi ve Parlamento Grupları kararlarıyla karşı olmuşuzdur. Gerek Mecliste, gerekse Senato'da yapılan oylamalarda bu maddelere ve teklifin TUMU'NE daima kırımızı (Red) oyu vermişizdir. Ben de, aynı surette oy kullandım. Durum, Meclis ve Senato tutanaklarında resmen yer almış ve tescil edilmiştir.

Anayasa değişiklikleri arasında yeralan diğer 4 asıl ve bir geçici maddeye yani partilerin Anayasa Mahkemesince denetimi, partilere hazine yardımı ve parti kapatılması davalarının duruşmalı yapılması gibi maddelerine ise, yine Parti Meclisi ve Parlamento Grupları genel kurulları kararları gereğince taraftar olmuşuzdur.

Bu itibarla açık bir yanlışlık bir gerçekmiş gibi yazılmak suretiyle yanlış anlamalara yol açmış bulunmaktadırlar.

Bilindiği üzere oylama işlemleri,

- Maddelere geçilmesi,
- Maddelerin kabulü veya reddi,
- Tasarımın tümünün oylaması şeklinde yapılır.

Derginizde bahsedilen (tümüne kabul oyu verildiği) ve benim de bu istikazette oy kullandığım külliyen gerçek dışıdır.

CHP'nin bütün Senato üyeleri gibi değişiklik teklifinin tümü oylanırken ben de RED (KIRMIZI) oyu kullanmış bulunmaktayım.

Her türlü yanlış anlaşılmayı önlemek derginizin gerçekseverliği ve dürüstlüğü olduğuna inanarak bu açıklamayı aynen yayınlamanızı ve resminin de konularak düzeltme yapılmasını saygılarımla rica ederim.

FİKRET GÜNDOĞAN  
CHP. İstanbul Senatörü

# Sıkıyönetim

7 ilde 2 ay daha..

**B**aşkent henüz Cumhurbaşkanı seçimine ve Hükümetin durumuna bir çözüm bulamamışken, Türkiye Büyük Millet Meclisi, yeni bir sorun karşısında kaldı. Bu, önce 11 ilde ilan edilen, bundan iki ay önce de 9 ilde 2 ay uzatılmış bulunan sıkıyönetimin, yeniden ve 7 ilde 2 ay daha uzatılmasına ilişkin Hükümet isteği idi.

Politikacılar, Cumhurbaşkanı seçimi için hergün ortaya çıkan ve çok kısa ömürlü olan «formül» leri bir olumlu sonuca bağlayamadıkları ve bütün güçlerini bu konuya verdikleri için, sıkıyönetim tartışması pek sudan geçti ve doğrusunu söylemek gerekirse, konuyu partilerin ikinci sınıf sayılabilecek sözcüleri, laf olsun diye ele alıp eleştirmek istediler. Oysa, sıkıyönetimin bu defa uzatılmayacağı, uzatılsa bile bunun son olacağı yolunda parti sözcülerinin açık beyanlar da bulunacakları sanılıyordu.

## Gerekece

Sıkıyönetimin uzatılıp uzatılmaması konusu, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'ın başkanlığında toplanan Millî Güvenlik Kurulu'nda görüşüldüğü sıralarda, İstanbul ve Ankara'da önemli anarşik olaylar patlak verdiği her iki ilin sıkıyönetim komutanlıklarınca yayınlanan bildirimlerden öğrenilmişti. İstanbul'da güvenlik kuvvetleri anarşik oldukları anlaşılan dört kişinin barındığı bir apartman dairesine baskın yapmış, burada gizlenenlerle güvenlik kuvvetleri arasında silahlı ve kanlı bir çatışma cereyan etmiş, sonunda anarşist-

lerden biri ölü, ikisi yaralı ve biri de sağ olarak ele geçirilmişti.

Ankara'daki olay ise Samanpazarı semtinde cereyan etmişti ve kimlikleri henüz anlaşılamayan bazı kişiler, buradaki Garanti Bankası Şubesini silâh tehdidi ile soymuşlar, ellerine geçirdikleri 60 bin liraya yakın parayla kaybolmuşlardı. Sıkıyönetim Komutanlığı, «tahrikatın selâmetle yürütülmesi» bakımından bu olay hakkında fazla bilgi vermek istememişti.

Bu arada, Sıkıyönetim Komutanlıkları da Cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili olarak koydukları sınırlı yasaklama kararlarını kaldırmış olduklarını açıklıyorlardı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, İzmir ve Eskişehir illeri dışında kalan İstanbul, Ankara, Kocaeli, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt illerinde sıkıyönetimin iki ay daha uzatılması teklifini, işte bu hava içinde görüşmeye başladı. İçişleri Bakanı Ferit Kubat da yaptığı konuşmada, mevcut olayların dışında şimdiye kadar kaç kişinin yakalandığını, kaç kişinin tutuklanıp mahkemeye verildiğini, bunlardan kimlerin hüküm giydiklerini ve anarşik gruplardan ele geçirilen silâhların sayısını açıkladı.

## Bakan Kubat dedi ki..

İçişleri Bakanına göre, anarşik tehlike devam ediyordu. Komünistler, ülkemizde gazeteci, hukukçu, doktor ve benzeri aydın gruplara sızmışlardı ve bunlar, ilk gizli komünist partisini 1951 yılında faaliyete geçirmişlerdi. İki yıldan beri devam etmekte olan sıkıyönetim uygulaması, büyük başarılarla rağmen henüz anarşinin kökünü kurutamamış, bir yeraltı örgütü olarak çalışan marksist — leninist gizli komünist partisi ortaya çıkarılmış bulunmasına rağmen, henüz bütün elemanları ele geçirilememişti. Bakan bu konuda şöyle diyor du:

«—Bu partinin İstanbul ve Tunceli'de ele geçen militanları ve bulunan belgelerden, Güneydoğu illerinden başlamak üzere eyleme geçme hazırlığına giriştikleri anlaşılmıştır. Planlarında Türkiye'yi yedi bölgeye ayırmışlardır. Etraflı sabotaj planları hazırladıkları tespit edilmiştir.»



## İÇİŞLERİ BAKANI KUBAT

### Hükümet ve sıkıyönetim

İçişleri Bakanına göre, Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu veya Partisinin de son zamanlarda Güneydoğu bölgesinde eylemlerini yoğunlaştırdıkları anlaşılmıştı. İstanbul'da biri ölü, ikisi yaralı ve biri sağ olarak ele geçirilen dört anarşistin de Türkiye İhtilâlcî Komünist Kurtuluş Ordusu mensupları olduğu ortaya çıkmıştı. Bunlarla ilgili olarak, 23 Mart'ta yakalanan işçi bir militanın üzerinde bir tabanca ile 18 mermi, evinde de 22 dinamit lokumu, üç el bombası, 75 tahrip maddesi, bir lastik cop ve bazı patlayıcı maddeler ele geçirilmişti. Bütün bunlardan başka, Dev-Genç'in liselerde sürdürmekte olduğu faaliyet de son günlerde yoğunlaşmış, öğrenciler arasında taraftar bulma hareketine girişilmişti.

## Dosyalar, dosyalar...

Bakan, sıkıyönetim makamlarında hazırlık soruşturması safhasında 2991 dosya bulunduğunu, duruşma safhasındaki dosya sayısının ise 179 olduğunu, sıkıyönetim savcılıklarının 16 bin 569 dosyayı sivil savcılıklara sevk ettiklerini açıkladı ve şu bilgileri verdi:

«— Sıkıyönetim mahkemelerinde Mart 1973 itibarıyla 1383 kişi mahkûm edilmiş, 553 kişi beraat etmiştir. Sıkıyönetim süresince top

## Yansima

aylık sanat ve kültür dergisi

**Nisan 1973**

**sayısını okuyun!**

**Bütün kitapçılarda.**

Yazışma: P.K. 118, Sirkeci  
İstanbul

(Yıllık abonesi 50 TL. Ortadoğu  
ülkeleri için 80, Uzakdoğu  
ülkeleri için 125 TL.)

(TOPLUM — 50)



# “karışık toz olur”

**V**EYSEL de gitti.

«Ağaçlar bezenmiş yeşil yaprağa». Tam da, ağaçların yeşil yaprağa bezeneceği günlerde gitti.

Şu son iki yılda, yakından ve uzaktan tanıyıp, sevdiğim birçok kimseyi yitirdim. Güvercinler gibi uçup uçup gittiler ellerimden. Hilmi Özgen gitti, Rasih Güran gitti, Adnan Veli gitti, Sabahattin Eyüboğlu gitti, Halil Aytekin gitti, Aşık Veysel gitti, Şevkiye May gitti. Öbürlerini saymıyorum. Hepsinin de anısı, bir pençe ateş gibi yatıyor yüreğimde.

Veysel, birdenbire hastalandı, birdenbire yattı ve birdenbire gitti. Halk ozanlarının belki de en şanslısıydı; herkesin ilgisini çekmiş, herkesten saygı görmüştü. Ölümü, bunu daha da belirgin biçimde koydu ortaya: Herkes Aşık Veysel'i konuşuyor bugün, gazeteler ve dergiler Aşık Veysel'le dolu. Bu, hiçbir halk ozanına nasibolmuş bir ilgi değildir.

Bundan iki yıl önceydi belki; Şaban Yıldız gelmişti Ankara'ya. Avukat Nermin Aksın, duruşmalardan çıkmış, gelmişti. Başbaşıydık. Dolu doluyduk. Ben, bağlamayı kendimce çalarım, kendim için çalarım. O gece birden, bağlama çalmak geldi içimden. Veysel'den çalmak ve söylemek geldi içimden. Çaldım ve söyledim. Çalmak ve söylemek değildi bu, yağmur yağmur boşanmaktı:

**Derdimi dökersem derin dereye  
Doldurur dereyi düz olur gider.**

**Irakiler geldi girdi araya**

**Korkarım yâr benden yoz olur gider.»**

Neydi Veysel'de bulduğum, beni ona iten neydi? Niçin onun başka türkülerini çalıp söylemedim de, birdenbire bunu söylemek geldi içimden? Anıları ayırtırmak, anıları öldürmektir biryerde. O bir andır; yaşanılır ve geçer.

(Çok sonra bu türküyü, bir özel konserde, büyük usta Ruhi Su'dan dinledim. Veysel, Ruhi Su'da daha başka, daha renkli, daha derin bir kimlik kazanıyordu.)

Seviyordum Veysel'i. Onda, beni doyuran, domuz domuz, katı katı, doğayı ve insanı en güzel veren bir düzey vardı :

**«Veysei der çıkayım bir yüce dağa,  
Ağaçlar bezenmiş yeşil yaprağa.  
Zaman gelir benim düşer toprağa,  
Karışır toprağa toz olur gider.»**

Herhalde, işte bunu seviyordum Veysel'de. Kitap ciltlerinin arasında aradığımız, bundan başka neydi ki? Çoğumuz, bunu bulabilmek için kafa sigortamızı yakıyorduk; ne kendimize hayrımız dokunuyordu, ne başkasına; manyağın teki olup çıkıyorduk; ukalânın, gevezenin, şarlatanın teki olup çıkıyorduk.

Terim çorbası değildir felsefe!  
Felsefe, işte budur :

**«Zaman gelir benim düşer toprağa,**

lam olarak 2333 piyade tüfeği, 12 bin 451 piyade tüfeği mermisi 39 bin 88 çeşitli tip tabanca, 10 milyon 256 bin 834 tabanca mermisi, 13 hafif makineli tüfek, 45 otomatik tüfek ve kasaturası, 96 roket atar mermisi, 84 saplı el bomu bastı, 17 anti-tank mayın fünyesi, 616 dinamik lokumu, 231 molotof kokteyli, 61 telsiz ve 26 tane elektronik malzeme ele geçirilmiştir.»

Ferit Kubat, sözlerinin sonun-

da, bu şartlar altında sıkıyönetimin 2 ay daha uzatılmasına Hükümetin de taraftar bulunduğunu belirtti.

### CHP'nin görüşü

CHP'nin sıkıyönetimin uzatılıp uzatılmaması yolundaki görüşünü Ankara Milletvekili Orhan Birgit açıkladı ve partisinin, sıkıyönetimin uzatılmasına taraftar olma-

dığını belirtti. Birgit, konuşması sırasında, bazı kimselerin, Orduyu politika gemisinin kaptan köşkünde tutma çabasında olduklarını söyledi ve

«— CHP olarak, Ordumuzun bu işten bir an önce kurtulmasını istiyoruz» dedi.

Orhan Birgit, Ordunun akılcı bir tutum ile, bir an önce asil görevine dönme niyetinin apaçık



# toprağa ur gider,”

Karışır toprağa toz olur gider.»

## Aşığın harman yeri

Veysel, Sivas toprağındandır. Sivas, aşığın harman yeridir. Yüzyıllar, Sivas'a bunu uygun görmüştür. Ege'nin üzümü, inciri neyse, Karadeniz'in hamsisi neyse, Diyarbakır'ın karpuzu neyse, Sivas'ın aşığı da odur. O bir Pir Sultan telidir, sızlar durur Sivas toprağında. Ser dari olur, Seyrani olur, Ruhsatı olur, Devrani olur, Nesimi Çimen olur, Âşık Veysel olur, Şah Turna olur, Ali İzzet olur, sürüp gider. Muzaffer Sarısözen'in Sivas'tan oluşu bir rastlantı değildir. 'Devlet Radyosunda «Yurttan Sesler» programının düzenlenişinin Sivaslı Sarısözen'e nasıbolması bosuna değildir. Bu, bir birikim sorunudur. Bu, bir «kendi konusu olmak» sorunudur. Göçler gelmiş, buğday yüzlü; insan yüzlü Sivas toprağında düğüm lenip kalmış. Selçuklulardan, Osmanlılardan bu yana inceleyin Sivas toprağını; sanki göçlerin anafor yaptığı yerdir bu toprak. Çok kan dökülmüş, çok insan gömülmüştür bu toprağa. Onun için yanaktır sesi, onun için yanaktır sazı.

Belki 1962'lerde, 63'lerdeydi. Veysel'i gidip, İtfaiye alanındaki bir otelden aldık, bir dostun evine gittik. Ne tatlı, ne dostça bir hava vardı o günlerde insanlar arasında! Herkes herkesle sarılışıp kucaklaşıyordu. 61 Ana yasası, sağlıklı bir ana gibi duruyordu arkamızda, belki de onandı o hava.

Veysel'i sedire oturttuk, dostun evinde. Herkes bir yer bulup ilişmişti salonda. Arı kovarı gibi uğulduyordu

salon. Tabaklara kuruyemişler, yiyecekler konulmuştu. Yeniliyor ve konuşuluyordu. Odak, Veysel'di. Veysel susuyor, arada bir, kuruyemiş atıştırıyordu. Usta usta, can can, dost dost işiliyordu tunç yüzü. Yanında, dizinin dibinde oturuyordum. Ressam Balaban, omuzuma abanmış, hazla bakıyordu Veysel'in tunç yüzüne. Veysel, bir süre sonra, sevgili topluluğa seslendi :

«— Uşaklar, sizde âdet böyle midir: Önce karnını doyurur konuğun, sonra mı iraki verirsiniz?»  
Birden ayıldık.

Bir koşuşmadır başladı salonda, evin içinde.

«— Yaşa usta!»

«— Varol Veysel usta!»

«— Ver şu ellerini öpeyim ustam!»

Çay bardaklarında rakı dağıtıldı. Meret, hemen de gösterir hünelerini: Salonun havası bir anda değişiverdi: Şiirli, Veysel'li bir hava gelip oturdu salona ve yüzlerimize.

Ve Veysel, aldı sazı eline.

«Niye doğdun mavi yıldız, sarı yıldız  
Kanlım oldun kervan kıran, beller büken,  
evler yıkan, yıldız, yıldız hey!»

Veysel «mavi yıldız, sarı yıldız, kervan kıran, beller büken» diye sızlandıkça, yüzler gerildi, gözler kısıldı, damla damla dolmağa başladı salondakiler. Ressam Balaban, başını omuzuna dayadı, patlar gibi hıçkırmağa başladı. Veysel usta çaldı, Balaban ağladı.

«Sarı yıldız, mavi yıldız, kervan kıran, beller büken..»

«Kanlım oldun evler yıkan..»

Çok ağladı Balaban. Gömleğim, omuzumdan belime dek Balaban'ın gözyaşlarıyla ıslanmıştı. Balaban, sıkıyor dişlerini, tutuyor kendini,

«— Müthiş birşey bu!» diyor ve başlıyordu hıçkırmağa.

Balaban hıçkırda da, bizler boş mu durduk sanki! Veysel usta, uzun uzun çaldı ve söyledi :

«Sen bir ceylan olsan ben de bir avcı,  
Avlasam cöllerde saz ile seni.  
Bulunmaz dermanı yoktur ilâcı,  
Vursam yaralansam söz ile seni.»

belirlendiğine de işaret etti ve şöyle dedi:

«— Öteden beri tekrarladığımız gibi, bu gidişin başlıca sorumluları, aslında normal bir düzende milletten temsil ve vekâlet yetkisi alamıyacıkları, iktidarda bulunma olanağını yitirmiş kimselerin ancak ara rejim sayesinde kurmuş oldukları hükümetlerdir. Bazı politikacıların ikballelerini güvence altında tutmak için sıkıyönetimi

tercih ettikleri de bir gerçektir.

Hükümet, iradeleri felce uğratacak bir tutum izlemese idi, bir büyüünün, bir sihrin varolmadığına, varolamayacağına başında önce kendi inancınarak, önce Ordumuzu kendi tanımış olarak görse idi, o zaman Dünya radyoları, Batının ünlü gazeteleri, Ordumuzun demokrasie olan inançları yanında, Hükümetin de aynı inancı paylaştığını yazabilecekti.»

Tedirgin olanlar var.

CHP sözcüsünün, biraz da Genel Başkan Ecevit'in tarzına uydu-rabilmek gayretiyle belirttiği ve çok kimsenin anlamakta oldukça güçlük çektiği bu cümlelerinden, özellikle Hükümet üyelerine ayrılmış olan yerde oturanlar tedirgin olmuşa benziyorlardı. Zira, herkes biliyordu ki, başta Başbakan Melen olmak üzere, birçok

## “karişır toprağa toz olur gider,”



Sonra döndü, sazına söyledi :

«Ben gidersem sazım sen kal dünyada,  
Gizli sırlarımı âşikâr etme.  
Lâl olsun dillerin söyleme yâda,  
Garip bülbül gibi âh ü zâr etme.»

Sonra, «meclis»e söyledi :

«Bilmem hayâl mıydı yoksa düş müydü,  
Gönül arzusunu buldu bu gece.  
Yalın kılıç mıydı bir ateş miydi,  
İçerim köz ile doldu bu gece.»

Aradan yıllar geçti; ne Veysel'in o geçeki halin unutabildim, ne de Balaban'ın hiçkırâ hiçkırâ ağlayışını. O geceyi düşündükçe, ıslak gömleğim buz gibi değer etime.

Yıl, 1945'ti!

1945'te ben, Niğde Ortaokulu son sınıf öğrencisiydim. Yanılmıyorsam, o yıl, ilk olarak, Toprak Bayramı kutlandı. Toprak Bayramı neydi, niçin kutlanırdı, o zaman durmadım; bu konu üzerinde; sonra da durmadım ya... (Niçin duracaktım?)

Toprak Bayramı yapılacağı, Valilik kanalıyla bütün köylere duyurulmuştu. Köylüler, Niğde'nin Cumhuriyet alanını doldurdular. Ben, alanın ortasındaki kürsüye çık tim ve Âşik Veysel'in «Toprak» şiirini okudum.

«Dost dost diye nicesine sarıldım,  
Benim sâdik yârim kara topraktır.  
Beyhûde dolandım boşa yoruldu,  
Benim sâdik yârim kara topraktır.»

Sanıyorum, Halkevleri yayınları arasında bir küçük kitabı çıkmıştı Veysel'in, bu şiiri oradan almıştık. Ezbere mi okudum, kâğıttan mı, şimdi pek çıkaramıyacağım; fakat köylüler pek hoştular. Şiiri okuyup bitirdiğim zaman, hemen beni aralarına aldılar, kucakladılar, öptüler ve kahveye götürüp, bana çay ısmarladılar. Birkaç kişiye bu şiiri öracıkta yazıp vermişim. Sonradan Veysel, bu şiiri sazla söylemeğe başladı. Ben, o günlerde, Veysel'i pek tanımadım; türkülerini dinlerdim, belki Ülkü Dergisinde de şiirlerini okumuştum, ama, hakkında çok bir bilgim yoktu. O olaydan sonra bir Veysel sevgisidir uyandı bende.

Veysel'i ben, aslında, taa 1938'lerden tanıyordum. Atatürk öldüğü zaman Veysel'in yaktığı ağıt, o günkü

kabine üyesi. «bir küçük partiye da yanan hükümet» veya «normal düzende milletten hükümet olma yetkisi almamış bulunanlar» gibi sözlerden son derece tedirgin oluyorlardı. Nitekim, Birgit bu sözleri söylerken, ön sıralarda oturmuş bulunan Adalet Bakanı Fehmi Alparslan, Melen'in kulağına birşeyler fısıldadı, sonra da cebinden kaleminin çıkararak bazı notlar al-

mağa başladı. Alparslan, daha sonra Hükümet adına konuşma isteğinde bulununca, neden not aldığı anlaşıldı.

Adalet Bakanı, kürsüye geldiğinde, biraz da sıkıyönetimin uzatılmaması için ileri sürülen görüşleri cevaplandıracağı sanılıyordu ama, o, sadece Hükümetin neden işbaşında bulunduğunu anlatmakla ve Orhan Birgit'e cevap yetiştir-

mekle yetindi. Bakan, şöyle konuştu:

«— Cumhurbaşkanı seçimi uzayacaksa ve Melen hükümetinin varlığı bu konuda Parlamento üzerinde menfi tesir icra edecekse emaneti bırakırız, bırakmaktan da memnunluk duyarız. CHP sözcüsü Orhan Birgit, meseleleri tersine çevirerek eleştiriler yapıyor. bizi sıkıyönetime sarılmış bir hü

sesiyle kulağımdadır .

«Ağlayalım Atatürk'e,  
Bütün dünya kan ağladı.  
Süleyman olmuştu mülke,  
Geldi ecel can ağladı.»

Tabii, Veysel'i taa o günlerden, bu ağıdıyla tanıyor dum; ama, Veysel sevgim, o «Toprak» şiirini köylülere okuduğum ve köylülerce kucaklandığım günlerde başladı.

#### Karanlık Dünya

Sonra filmi yaptılar Veysel'in, Ben o filmi, Sivas'ta, çok kötü koşullar altında gördüm.

«Genç yaşında felek vurdu başıma,  
Aldırdım elimden iki gözümü.  
Yeni değimş idim yedi yaşıma,  
Kaybettim baharımı yazımı.»

Sarkışla'nın Sivralan köyünde bir küçük çocuk: Çiçek çıkartmış, ateşler içinde yatıyor, sözleri kapalı. Çiçekten ölmüyor Veysel, fakat gözlerini alıp gidiyor çiçek. Yedi yaşında bir çocuk, iki gözü kör olmuş, dünyası kapkaranlık; yürümek istiyor, düşüyor; çırpınıyor, ağlıyor yerde, yerleri yumrukluyor. Düşünebiliyor musunuz bu sahneyi! Filmin bende kalan anısı, bu sahne olmuştur. O filmi hep, bu sahnesiyle anımsarım. Beni çok, ama çok etkilemişti o sahne! Aradan yıllar geçtikten sonra, Veysel'in yüzünde, o yedi yaşın öfkesini, yalnızlığını, umarsızlığını aramışım. Veysel'in yüzü, gide gide, tuncdan bir heykele dönmüştü.

Son yıllarda göremedim kendisini. Hasta halini, ga zetelerdeki resimlerinden izleyebildim. Sivralan'a gitmek, Veysel'i hasta yatağında ziyaret etmek, elini öpmek nasibolmadı bana. Onun, hasta yatağında, sazını öperkenki resmini görünce, şurama birşeyler gelip düğümlendi.

Ve birgün bir haber geldi ki, Veysel Usta göçmüş.

«Veysel, yoktan geldim, yok olup geçtim,  
Ben deyenler yalan, gerçeği seçtim;  
Bir buhar halinde göklere uçtum,  
Kayboldum o sırlı renge boyandım.»

### HASAN HÜSEYİN

kümetmişiz gibi takdim ediyor. Bu, Meclis'e bühtandır. Sıkıyönetimin tavsiyeleri Millî Güvenlik Kurulu'nun tavsiyeleridir.

Hükümet, kendisine verilen görevnoyları geri alındığı takdirde istifaya hazırdır. Bütçe geçsin, emaneti teslim ederiz inancında idik. Şimdi de cumhurbaşkanlığı seçimi geldi.»

#### Başka havalar

Bakan konuşmasına bu minval üzere devam ederken, bazı AP'liler,

«— Hem çekileceğiz diyorsunuz, hem görevinize devam ediyorsunuz, bu nasıl iştir?» deyince, sözlerini şöyle tamamladı:

«— Hükümette Adalet Par-

tili bakanlar da var. Onlar çeki lelim dediler mi, Meleş hükümeti de çekilmeye hazırdır.»

Ve böylece, «sıkıyönetim uzatılınsın mı, uzatılmasın mı?» tartışması, «Hükümet işbaşında kalsın mı, kalmassın mı?» tartışmasına dönüşmüş bulunuyordu. Bu tartışma, oy lamaya yakın zamana rastladığı için fazla uzamadı, iş iyiden iyiye çığırdan çıkmadı.

Sıkıyönetimin uzatılması üzerinde AP Grubu adına konuşan Orhan Dengiz ile DP Grubu adına konuşan İlhan Darendeliöglü ise şimdiye kadar bu partiler adına yapılmış olan konuşmalara hiçbir şey eklemeydi. Söylecekleri şeyler, bundan çok önceleri söylenmeye başlanmış ve bugüne değin devam ettirilmiş olanlardan başka bir şey değildi. Hele Orhan Dengiz, sıkıyönetimin 9 ilde uzatılması için bundan 2 ay önce yaptığı konuşmayı biraz özetlemek suretiyle tekrarlamakta hiçbir sakınca görmedi. O kadar ki, 2 ay önceki konuşmasında yer alan bazı cümleleri bu defa aynen tekrarlamaktan bile kaçınmadı.

Dengiz'in bu defa söylemediği, daha doğrusu tekrarlamadığı tek cümle, sıkıyönetimin artık son aylarına gelmiş olduğu yolunda bundan 2 ay önce okuduğu cümle idi!

İlhan Darendeliöglü de Dengiz'den geri kalmadı, geçen defa Faruk Sükan'ın yaptığı konuşmayı özetlemek ve bazı pasajlarından feragat etmekle yetindi. Her iki partinin sözcüsü de sadece sıkıyönetimin yeniden 2 ay daha uzatılmasında memleketin yararı bulunduğu noktasında birleşiyorlardı.

CHP'den ayrılıp AP'ye geçen İzmir milletvekili Burhanettin Asutay, yeterlik önergesi verince, Orhan Birgit, Adalet Bakanını cevaplandırabilmek için bu önerenin reddedilmesini istedi ama, CHP'nin karşısında olan partilerin verdikleri oylarla buna olanak bulunamadı. Yeterlik kabul edildikten sonra da sıkıyönetimin 7 ilde 2 ay daha uzatılmasını öngören Hükümet teklifi oylandı ve kabul edildi. CHP'lilerle bazı bağımsızlar, teklifi aleyhinde oy kullanmışlardı.

“hafıza-i beşer  
nisyan ile  
mafûldür.”

arsiv ise asla  
unutmaz!

**G**eçen sayımızda belirtmeğe çalıştık ki, «Hukukun üstünlüğü» benimsenmeden ve «kişinin hak ve hürriyetlerine tam saygı» gösterilmeden, demokrasi olamaz. Sadece seçim mekanizmasının varlığı, gerçek bir demokrasinin var sayılması için asla ve asla yetmez. Demokrasi, çoğunluğun diktatörlüğü değildir.

Mahkemelerin bağımsızlığı yoksa, hele siyasal davalara bakacak mahkemelerin üyeleri iktidarın iradesiyle görevlerinden uzaklaştırılabiliyorlarsa, mahkemelerin kararları, örneğin idarenin keyfiliğini önleyen ve idarenin hukukiliğini sağlayan Danıştay kararları (hattâ sadece Danıştayın yürütmenin durdurulmasına ilişkin kararları) kâğıt üstünde bırakılıyorsa, o memlekette Hukuk Devleti yoktur; Hukuk Devleti olmayınca da, Demokrasi sadece bir iskelettir, âdetâ boş bir şişe kadar muhtevadan ve değerden yoksundur.

Bu gerçekleri vaktiyle örneğin bir Prof. Turhan Feyzioğlu durmadan tekrar ederdi. Danıştay kararlarının, özellikle «yürütmenin durdurulması kararları»nın uygulanmaması üzerine, Türk HUKUK Kurumu tarafından 1966 yılında düzenlenen seminerde, aşağıdaki pek ilginç ve bugün ibretle okunacak sözleri sarfetmişti:

«Demokrasilerde hürriyetlerin asil teminatı nedir? «Önce şunu belirtelim ki, asıl büyük değer hürriyettir. Uğrunda ölmeye değer ülkü, hürriyet ülküsüdür. İnsanlar binlerce yıldanberi hak ve hürriyet ülküsü uğrunda çile çekmişler, ölümü göze almışlardır. Eğer demokratik rejim dediğimiz rejim hukuk devleti düzenini ve hürriyeti teminat altına alıyorsa (konunun ekonomik ve sosyal yönleri bu konuşmanın sınırı dışındadır), eğer demokrasi hürriyeti ve hakkın üstünlüğünü sağlayacak değer taşır.

Demokratik rejim, sadece, çoğunluğu alan ülkayı idare eder, azınlıkta kalan kenarda sırasını

bekler; o çoğunluğu aldığı zaman da gelir idare eder demek değildir. Bu tarzda basit ve rey çoğunluğunu «kadir-i mutlak» sayan bir demokrasi tarifi çok hatalı, çok yalın kat, çok sathidir.

Baskı, haksızlık, zulüm, diktatörlük yalnız tek kişiden gelmez. Tanınmış Fransız Anayasa Profesörü Barthélemy'nin ifadesi ile, diktatörlük bir şahıstan da gelebilir, bir çoğunluktan, bir oligarşiden, bir içtimai sınıftan da gelebilir. Proletarya diktatörlüğü benim anladığım manâda demokrasi değildir. Tıpkı bunun gibi, bir siyasî partinin, bir çoğunluğun istibdadı da demokrasi değildir.

O halde demokrasi nerede vardır?.. Demokrasi bu kuvvetlerden hiç birinin «kadir-i mutlak» olmadığı yerde vardır. Ne bir kişinin, ne çoğunluğun, ne yürütmenin, ne yasamanın, hiçbir kuvvetin tek başına sınırsız yetkilere sahip olmadığı, her kuvvetin Anayasa ile çizilmiş sınırlara saygılı kaldığı ülkelerde gerçek demokrasi vardır.

Anayasa ile kuvvetlerin sınırı çizilmiştir. Türk Anayasasında yasamanın, yürütmenin ve yargı organlarının hakları ve yetki sınırları vardır.

Çağdaş totaliter rejimler, nazizm, faşizm, hatta bir ölçüde komünizm, Arjantindeki Peronizm, kolaylıkla «umumi iradeyi» temsil ettiklerini ileri sürerler. Franco, Salazar, başka diktatörler plebisit yapıyorlar; seçim yapıyorlar, reye dayanıyorlar diyorlar. Eksik olan nedir bu rejimlerde?... Aslında bu rejimlerde eksik olan halkın çoğunluğunun bunları desteklememesi değildir. Bu konuda yeter bilgi sahibi değiliz. Ustaca bir propaganda, tek taraflı bir propaganda ile bu çeşit rejimlerde kütlenin büyük çoğunluğunun, devamlı şekilde olmasa da, bir süre için diktatörü ya da totaliter rejimi alkışlayıp desteklemesi pek âlâ mümkündür. Buna bakarak bu rejimlere demok-

ratik denemez.

Demokrasinin ne olduğunu, hiç değilse en önemli cephelerinden birini Montesquieu söylemiştir: Kuvvetin kuvveti durdurması...

Halk çoğunluğunun hür seçimlerle beliren desteği demokrasinin çok önemli bir unsurudur, fakat tümü değildir. Kuvvetin kuvveti durdurduğu yerde hürriyetler garanti altındadır. Hürriyetlerin en büyük teminatı bağımsız mahkemedir. Bağımsız mahkemenin bulunmadığı bir ülkede, ya da mahkemenin bağımsız olduğu fakat kararlarının saygı görmediği bir memlekette hürriyet rejiminin ve hukuk devletinin tam olarak bulunduğu söylenemez. Demokratik rejimin önemli bir unsuru noksanıdır.

Bağımsız mahkemenin kararı yürüyecektir, saygı görecektir. Yurttaş olarak mahkemenin bağımsızlığına ve kararlarının saygı göreceğine inanacağım. Mahkeme kararlarının ister yürütme, ister yasama organı tarafından çiğnenmeyeceğinden emin olacağım. O zaman kendimi bir hukuk devletinin hür vatandaşı olarak görebilirim.

Türkiye'nin bir geçmişi vardır. 27 Mayıs Anayasası bu geçmişten ilham alınarak, ders alınarak hazırlanmıştır. Tarihimize bakınız. Osmanlı devrinden bu yana Türkiye icranın, yürütme kuvvetinin kolaylıkla ceberrut bir kuvvet haline gelebildiği bir ülkedir.

Cumhuriyet devrinde, yürütme organının yetkilerini sınırlamak için Anayasalara birçok hükümler konmuştur. Ama yakın tarihimizi bilen insanlar olarak şurada açıkça kabul edelim ki, Cumhuriyet devrinde de yürütme organı daima sınırının dışına taşma eğilimini göstermiştir. İcranın karşısında yasama meclisleri zayıf kalmış, mahkemelerin bağımsızlıkları zaman zaman zedelenmiş, siyasî kuvvetlerin baskısı dışında kalması gereken Üniversite, basın, sendikalar ve meslekî kuruluşlar, ma-

# Hukuk Devleti, Mahkeme kararları ve Demokrasi

halli idareler ve yeteri kadar güçlü olamamışlardır.

Türkiye'nin geleneklerinde ve idari yapısında her şeye karışmaya eğilimi olan bir icra vardır. Türkiye'deki en uzak köyün öğretmeninin kaderine hükümet merkezindeki bir bakanlık ve o bakanlığın başındaki siyasi kuvvet hükmeder. Türkiye'de küçük bir köy kooperatifine, bir yurttaşın devlet bankasından alacağı bir kaç yüz liralık krediye varıncaya kadar merkezî idarenin ve yürütme kuvvetinin müdahalesi ve baskısı görülür. Bu idare tarzının tarihi, iktisadi ve sosyal temelleri vardır. Böylesine güçlü bir yürütme kuvvetinin karşısında, onu hukuka saygılı olmağa mecbur edecek, yetkilerinin dışına taşmasını önleyecek bir yargı denetimi bulunmazsa hukuk devleti ve hürriyet rejimi tehlikeye düşer.

Bizim Anayasamızda üniversite hocasını azletmek yetkisi Türlükümler yer almıştır. Başka Anayasalarda bu teferruatlı hükümleri bulamazsınız. Buna neden lüzum görülmüştür? Çünkü, yetkilerinin dışına taşmağa eğilimi olan siyasi kuvvet üniversitelere çok haksız müdahalelerde bulunmuştur. Üniversite Senatosunun mütaleasını alıp, oybirliği ile verilen bir mütaleayı hiçe sayarak üniversite hocasını azletmek yetkisi Türkiye'de kullanılabilmıştır. On sene önce, Ankara Üniversitesi Senatosunun, yaptığım bir açış konuşmasında hiçbir kusur görmediğini ve işten uzaklaştırmayı gerektiren hiçbir durum mevcut olmadığını, vazifemi yaptığımı oybirliği ile kararlaştırmasına rağmen, icra organı bir günde beni mesleğimden ve kürsümden koparıp alabilmiştir.

Bağımsız mahkemenin siyasi kuvveti frenleyemediği bir ülkede siyasi kuvvetin ergeç zulme sap-

ması ihtimali hesaba katılmalıdır. Millet adına hüküm veren bağımsız mahkemenin kararı karşısında hiçbir makam, hiçbir barem derecesi, hiçbir siyasi ikbal mevkii üstünlük sağlayamaz. Mahkeme kararına en yüce makam boyun eğmeye mecburdur. Çünkü, hiçbir makam Anayasanın üstünde değildir. Hiç kimsenin kudreti Anayasanın kudretinden daha üstün değildir. Ve Türk milleti adına hüküm veren bağımsız hâkim kuvvetini Anayasadan almaktadır» (Turhan Feyzioğlu, Danıştay Kararları ve yürütmenin durdurulması, Türk Hukuk Kurumu yayınları no : 24-113, Ankara, 1966, S. 157 - 160).

Feyzioğlu aynı konuşmasında, «yürütmenin durdurulması kararları»nı ve «Danıştayın iptal kararları»nı, siyasi iktidarın derhal uygulamakla görevli olduğunu da uzun uzadıya anlatmıştır ki, biz bu açıklamalarından örnek olarak sadece bir kısım aktaracağız: «İdarenin bir başka imtiyazı vardır: İdare kendisinin verdiği kararı bizzat kendisi, gerekirse zor kullanarak, icra ve infaz etmek imkânına da sahiptir. Bu çok mühim bir imtiyazdır. Bunun karşısında, takdir edersiniz ki, fertlerin, vatandaşların, toplumun bir savunmaya ihtiyacı vardır. Bu kadar büyük bir yetkiyi İdareye verirsiniz de, bunun karşılığında fertlere kendilerini etkili şekilde savunmak imkânını sağlamazsanız, devlet düpedüz bir zulüm devleti olur, hukuk devleti olmaktan çıkar...»

Anayasamız egemenlik milletindir demiştir. Zaman zaman bizim karşımıza bu çıkar: Sorarız: «mahkeme kararlarını niye infaz etmiyorsunuz?» Cevap: «egemenlik milletindir, millet de bize rey verdi!.. Anayasa egemenlik milletindir» diyor, egemenlik T.B.M.M.'nindir demiyor, egemenlik Hükümetindir demiyor, egemenlik Meclisteki bir çoğunluğundur demiyor... Parlatentonun tümünü toplarsanız, Meclis ve Senato oybirliğiyle, bir tek muhalif olmadan, bu mahkeme kararının bir virgölünü değiştirmeye kalkışsa Anayasasının dışına, çıkmış olur. Çünkü

Anayasa diyor ki, bütün organlar yetkilerini Anayasadan alırlar ve yetkileri bu Anayasa ile sınırlıdır. Egemenlik milletindir. Ama egemenliğin yasama ile ilgili kısmını Meclisler yapar. Aynı egemenliğin içinde yargı hakkı da vardır. Egemenlik yasama, yürütme, yargı gibi çeşitli hakları kapsar. Egemenliğin içinde bulunan yargı hakkını da, Hükümet adına değil, Meclis adına değil, doğrudan doğruya Türk milleti adına mahkemeler kullanır. O halde egemenlik milletindir, ama bunun ancak bir kısmını millet adına siyasi iktidar kullanır, bir kısmını da yine millet adına, bağımsız mahkemeler kullanır.

Egemenliği kullanmak hususunda sınırlı bir yetkiye sahip olan bir organ, Hükümet veya Meclis, egemenliği başka bir alan da kullanma yetkisine sahip olan mahkemenin karşısına dikilip, «ben milleti temsil ediyorum, sen kimi temsil ediyorsun» münakaşasını yapamaz.

Meclis kürsüsünde icrayı durdurma kararları münakaşa ediliyor. «Değiştirilen memurlar şöyle imiş, kusurları böyle imiş..» Bir rak bunu!.. Bir mahkeme kararı var.

Bir mahkeme kararını yerine getirip getirmemek hususunda Anayasa İdareye, hükümete en ufak bir takdir yetkisi bırakmamış. 132 madde diyor ki, mahkeme kararı yasama organını, yürütme organını, bütün idare makamlarını bağlar. Bunların yerine getirilmesi gerektirilemez. Infazına engel olunamaz. 132. maddeye uyararak Danıştay kararının açık icabını yerine getirmek lazımdır.» (Feyzioğlu, aynı kitap, S. 148, 152 — 153).

Evet böyle diyordu Prof Feyzioğlu bir zamanlar....! Ve daha neler neler diyordu!



## Arap Dünyası

### Çalkantılar artıyor

Hartum'da üç Batılı diplomatın ölümüyle sonuçlanan olaydan sonra Arap dünyasındaki kaynaşma gittikçe artarak devam ediyor. Geçen haftanın başında Irak Silâhlî Kuvvetlerinin Kuveyt emirliği nin topraklarına girerek Kuveyt askerleriyle çatışmaları, Arap dünyasındaki iç çatışmalara bir yenisini daha ekledi. İki Yemen devleti arasındaki çatışmada uzlaştırıcı bir rol oynamayı başaran Arap Birliği Örgütü, bu olaya da el koyarak, daha vahim gelişmeleri şimdilik önledi. Ancak, oldukça önemli bir Irak azınlığının yaşadığı bu küçük ve zengin ülke, gelecekte yeni saldırılara hedef olmaya aday gözükmektedir.

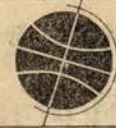
Öte yandan, Kara Eylül örgütü nün Sudan'da düzenlediği tedhiş olayından sonra Sudan hükümetinin takındığı tutum da Arap ülkeleri arasında yeni polemiklerin doğmasına yol açtı.

### Sedat'ın tutumu

Sudan hükümeti, olaydan sonra yakalanan sekiz tedhişçinin adalete verileceklerini açıklamış, Kara Eylül örgütü ise olayın sorumluluğunu üzerine alarak, daha birçok yeni Hartumların meydana geleceğini bildirmişti. Bu, diğer Arap ülkeleri için de açık bir tehdit teşkil ediyordu ve Sudan hükümeti, açıklamalarında, dikkatleri bu noktaya çekme çabasındaydı. Aynı zamanda Mısır'daki öğrenci olaylarında Kara Eylül örgütünün rolünü hatırlayanlar, son zamanlarda kendisinden en çok söz ettiren bu tedhiş örgütünün Arap dünyasının bu en büyük güç merkezinin desteğini de kesin olarak kaybettiği sonucuna ulaşacaklardır. Gerçi Sedat, şimdilik, bu konuda hâlâ tarafsız kalmaya çalışmaktadır ama, yeni izlemeye başladığı, «Batı dünyası ile ilişkileri düzeltme» politikasının kaçınılmaz bir gereği olarak, gittikçe daha karşıt bir tutum içine gir

TÜRKİYE'NİN  
CEVRESİNDE  
GEÇEN HAFTA

ortadoğu  
raporu



**B** arış içinde birlikte yaşama ilkesinin Yeryüzü ölçüsünde uygulanabileceği ve soğuk savaş yıllarının, yerini yumuşanmaya terkettiği uluslararası bir konjonktürde Ortadoğu, bütün özellikleriyle, nerede bileceği belli olmayan şiddetli sürtüşmelerin ve huzursuzlukların kaynağı tek bölge niteliğinde görünüyor. Stratejik ve ticari önemiyle zaten yoğun bir ilgiyi üzerine çeken Ortadoğu, bu özelliğinin yanı sıra, istikrarsız ve dış müdahalelere pek elverişli zayıf rejimlerin de sık rastlandığı bölgelerden biridir. Bu ikinci özellik, Ortadoğu ülkelerinin kendi aralarında bir uyum sağlayabilmelerini engellemekle kalmamış, derin ihtilâfların süregittiği tehlikeli bir ortamı da oluşturmuştur.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, ekonomik ve askerî alanlardaki tartışılmaz üstünlüğüyle, Ortadoğu'nun kaderini büyük çapta etkileyebilen ABD, uluslararası konjonktürün bütün zaafılarından yararlanarak; açık ya da kapalı diplomatik faaliyetlerin her türlüüne başvurarak, Bölgeyi denetimi altında tutmanın yollarını aramıştır. Hiç şüphesiz, ABD, bu çabalarını günümüzde de sürdürmektedir. Ne var ki ABD artık, Ortadoğu'da da politik nüfuzunu dengeleyen güçlerle karşı karşıya gelmiş; İsrail gibi bir stratejik dayanak noktasının yeterli olmayacağını gördüğü tasavvurları için, yeni unsurlardan yararlanma ihtiyacını daha çok duymuştur. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET), özellikle Sovyetler Birliği'nin bu hassas bölge karşısındaki tutumu; ekonomik askerî ve diplomatik alanlarda sağladığı yakınlaşmalar, unsurlarında büyük farklılaşmaların görüldüğü bir kuvvet dengesinde, ABD açısından, doldurulması yeni tedbirlere başvurmayı gerektirecek bir boşluğu ifade etmektedir. İster istemez politik ve askerî plânda uyumsuzlukların da doğmasına yol açan kapitalistlerarası bir ekonomik rekabet, ABD'yi kolay hazmedemeyeceği nisbi bir mevzi gerilemesine uğratmıştır.

### ABD Mİ, AET Mİ?

**O** rtadoğu ile ilgili değerlendirmeler yapılırken, Türkiye, üzerinde önemle durulmağa değer bir ülke olarak hemen göze çarpacaktır. Türkiye'nin Ortadoğu dengesindeki etki gücü, ötedenberi benimseyerek uyguladığı bir dış politikasını, onu, temelde büyük dönüşler yapmayacağı bir çizgiye getirmiş olmasıyla belirlenmiştir. Bir ekonomik büyüme ve sanayileşme hareketinin Türkiye'de yarattığı buhranlarla, Kapitalist Dünya'da yeni zirvelerin oluştuğu çağdaş konjonktür ise, geleneksel politikanın yeniden gözden geçirilmesini gerektirecek özelliktedir. Bu durum, Türkiye'deki, Batı Dünyasına dönük eğilimlerin, iki büyük etki gücüyle karşılaşmasına yol açmıştır: ABD ve AET. Ne var ki karşılıklı ilişkiler, Türkiye açısından politik olduğu kadar da ekonomik; diğerleri açısından ise, askerî ve politik amaçların ağır bastığı bir düzeyde gelişmeğe elverişli görünmektedir.

Batı Dünyası'yla ilişkilerde, esas itibarıyla politik yönün ağır basması, Türkiye'deki iktidarları, bu alandaki eğilimlerine göre ayrı ayrı değerlendirmek gibi, çok önemli bir sorunu da ortaya çıkarmıştır. Ortadoğu ve Akdeniz stratejisinde, ABD'nin kolay destek görebileceği bir iktidar, Bölgedeki güç dengesinin diğer unsurlarını ister istemez karşısına almak durumundadır. Buna karşı, AET'nin eğilimlerin de gözönüne alan ve dolayısıyla sosyalist ülkelerin, özellikle Sovyetler Birliği'nin Or-

mesi beklenebilir. Ürdün'ün, Filistin Kurtuluş Hareketinin tümüne karşı izlediği ve savaşa kadar varan düşmanlığı özellikle geçen ay bastırılan darbe teşebbüsünden

bu yana daha da artmıştır. Bu darbe teşebbüsünden sonra yakalanan mahkemeye verilen Filistinli liderlerden bir kısmı idama mahkûm edilmişler, fakat bu cezaları,

# ABD-AET VE TÜRKİYE

ERGIN EROĞLU

tadağı konjonktüründeki yerini gerçekçi bir açıdan değerlendirebilen iktidarların, daha esnek ve o ölçüde tehlikelere kapalı bir politik çizgiyi temsil edeceği bellidir. Bu ikinci çizgi, Türkiye'nin bugünkü sosyal güç dengesinin zorunlu kıldığı, öte yandan toplumsal ilerlemenin ve demokrasinin asgari ölçülerinin gerektirdiği bir nitelik taşıyabilecektir. Şüphesiz, iktidarların siyasi doğrultusu, ekonomik alandaki tercihlerinin ve temsil ettiği ekonomik çıkar gruplarının eğilimlerinden ayrı düşünülemez. Bütün belirtileriyle, bir sanayileşme sorununu çözememenin rahatsızlıklarını yansıtan Türkiye, bu gelişme düzeyindeki iktidarların, AET'ye dönük bir doğrultu benimsemelerinin vazgeçilmezliği gerçeğini de gözler önüne sermiştir. Bugün artık bir iktidar gücünü belirleyen unsurların, Türkiye bakımından hayati önem taşıyacak bir ölçüde geçerlilik kazandığı, hiçbir şekilde görmezlikten gelinemez Türkiye'de hiç değilse orta vadede yaşama şansına sahip olmak isteyen bir iktidar, Batı Avrupa'nın siyasi strüktürlerine ve sosyal anlayışlarına, ekonomik büyüme ve sanayileşme sürecinin elverdiği ölçülerde de olsa, sırt çeviremeyecektir. Ve böyle bir iktidar çizgisinin, Amerikancı eğilimlerle ciddi ihtilâflara düşebileceğinin anlaşılmasız bir yanı yoktur.

## İLERİCİLİK ADINA İLERİCİLİĞE DÜŞÜRÜLEN GÖLGE

**12** Mart Olayı'nı izleyen gelişmelerin ışığında, keskin çizgileriyle ortaya çıktığını gördüğümüz eğilimlerin iyi değerlendirilememesi, Türkiye'deki ilerici aydınları, yanlış olduğu kadar da tehlikeli bir tutum üzerinde ısrar etmeğe götürebilmiştir. Hangi şartlar altında olursa olsun, ilericiyi bilerek veya bilmeyerek, parlamenter yolu savunulara karşı bir mücadele aracı haline getirmek isteyenler, hangi tehlikelere davetiye çıkardıklarının farkına varamamışlardır. Oysa bir düşüncenin savunulması, belli bir amacın benimsenmesi, ancak unsurlarının doğru tesbitiyle bir anlam ifade eder, geçerlilik kazanabilir. Belli ilkeler çerçevesinde yanlış görüntüler verebilen kararlar ve uygulamalar, belli bir anın zorunlu şartlarından doğuyor ve amaç için alternatifi bulunamayan unsurlardan biri olabiliyorsa, onun tek başına ele alınması ve ilerici olarak değerlendirilmesi, büyük yanlışlıklara da kapıları açık bırakacaktır.

Günümüz Türkiye'sinde ilericiğin gerçek ölçüsü, üzerinde tartışılmaz bir açıklığa kavuşmuştur. Bu, parlamenter rejimin ve demokrasinin, esgari nitelikleriyle de olsa, korunmasına çaba göstermektir. Bugün için demokrasiyi temsil eden güçler, aralarındaki nitelik farkı ne olursa olsun, belirli anlayışlar ve ölçüler içinde daha istikrarlı; dış politikada daha dengeli ve Ortadoğu'yu tehdit eden büyük tehlikelere kapalı bir doğrultuyu da temsil edeceklerdir. İktidar olabilmenin zorunlu kıldığı bir sosyal dayanak ve geniş kitle ilişkilerinin yanısıra, uluslararası konjonktürle büyük uyumsuzluklara düşmeyecek bir dış politika çizgisi, birbirini tamamlayan unsurlar haline gelmiştir. Böyle bir çerçevenin, ilerici mücadele için elverişliliği ise, sanırız, tartışmaya ihtiyaç göstermeyecek kadar açıktır.

Kral Hüseyin tarafından müebbet hapse çevrilmişti. Hartum saldırısının Suudi Arabistan elçiliğine yöneltilmesi bile Filistin gerillalarının Suudi Arabistan'ı kendi davala

rının dışında gördüklerinin kanıtı sayılabildi. Şimdilik ortada görünen gerçek şudur ki, Filistin Kurtuluş Hareketine açık destek sağlayan tek Arap ülkesi, Kaddafi'

nin Libya'sıdır.

## Kaddafi'nin amacı

Bu gerçek, Libya Devlet Başkanı Muammer Kaddafi'nin, önce ki hafta yaptığı bir konuşmayla bir kez daha su yüzüne çıkmıştır. Kaddafi, bu konuşmasında Sudan, Ürdün, Suudi Arabistan ve hatta Mısır'ın dahi Filistin'in kurtuluşu davasından vazgeçtiklerini, halbuki bu davanın sonuna kadar yürütülmesi gerektiğini, siyonizmin ancak Filistinlilerin anavatanlarına dönmeleriyle ortadan kaldırılabileceğini söylemiş ve Arap ülkelerinin yöneticilerini artık Filistin'in kurtarılmasını düşünmemekle ve sadece görünüşü kurtarmak için manevralar çevirmekle suçlamıştı. Kaddafi'nin bu sözleri, Filistin konusunda ki Arap politikasının iflâs ettiğinin kesin bir işareti sayılabildi ve nitelik kendisi de bunu açıkça belirtmişti. Asıl ilginç olan husus, bu konuşmanın Libya ile Mısır arasındaki siyasî birliğe ilişkin hazırlıkların son aşamasına ulaştığı bir zamana rastlamasıydı. Aynı zamanda Libya'nın Hartum olaylarının perde arkasında bulunduğu gösteren güçlü delillerin ortaya atılması Libya'nın uluslararası durumunu daha da kritik bir noktaya getiriyordu. Geçen hafta iki Libya savaş uçağının bir Amerikan keşif uçağına ateş açmaları, bütün bunların üstüne tuz biber ekti. ABD, olaydan sonra, Libya hükmüne hemen bir nota verdi ve bu olayın, zaten kötü olan ABD—Libya ilişkilerini daha da kötüleşireceğini ihtar etti. ABD Dışişleri Bakanlığı, ateşe hedef olan uçağın Libya kıyılarından 120 mil kadar açığından geçtiğini bildiriyor, fakat asıl görevinin ne olduğunu açıklamamakta direniyordu.

## İkinci önemli olay

Arap dünyası içinde gittikçe daha dikkati çeken bir diğer olay da Filistin Kurtuluş Hareketi içindeki bölünmedir. Daha önce bu hareket içinde bir alt-grup veya hareketin sadece vurucu gücü gibi görünen Kara Eylül örgütü, birbiri izleyen tedhiş olaylarından sonra kendi başına bir güç merkezi haline gelmiş ve her türlü demerin dışına çıkmış gibi gözükmeğetedir.

# AFRIKA/73

## Tombalbaye'nin Çad'ı

### Osmanlılardan Fransızlara

Çad, ülkemizde hemen hemen hiç tanınmayan bir Afrika ülkesidir. Afrika'nın ortasındaki ekvatorial ormanlardan Büyük Sahraya doğru uzanan ve yaklaşık olarak Türkiye'nin birbuçuk katı genişliğindeki bu ülke, bundan yarım yüzyıl öncesine kadar Türklerin elinde idi. Fransızlar, çok uzun zaman önce bir Osmanlı garnizonunun kontrolü altında buluncu bu ülkeyi, ancak 1912 yılında, Osmanlı devletinin Libya'yı İtalyanlara kapı masından sonra, ele geçirdiler. Daha sonra Fransız Ekvatorial Afrika'sının bir bölümü haline gelen Çad, nihayet 1960 yılında bağımsızlığını kazandı. Ancak ülkenin bugün dahi Fransız nüfuzundan kurtulabildiğini sanmak yanlıştır. Bu nüfuz o kadar ileridir ki, örneğin günümüzde Çad ordusuyla birlikte 1000 kadar Fransız subay ve askeri de çölde gerilla avcılığı yapmaktadır. Resmî dili Fransızca olan Çad, aynı zamanda Fransız Devletler Topluluğuna da üye bulunmaktadır.

### Gerillalarla Savaş

Bugün ülkenin Devlet Başkanı, Başbakan, Savunma Bakanı ve parti başkanı olan 55 yaşındaki François Tombalbaye, bağımsızlıktan beri yönetimi elinde tutmaktadır. 1962 yılında yürürlüğe konulan bir anayasa ile ülkede her türlü siyasal muhalefet yolları kapatılmış, tek parti yönetimi resmen kabul edilmiştir. Rejime karşı ilk muhalefet hareketleri ise 1963 yılında başlamış ve gittikçe güçlenerek günümüze kadar süregelmiştir. Tek parti olan Çad İlerici Partisinin dikta sına karşı muhalefetin öncülüğünü Ulusal Kurtuluş Cephesi (Frolinat) yapmaktadır. Ulusal Kurtuluş Cephesi, ülkenin kuzeyinde yaşayan müslüman halk tarafından desteklenmekte ve çöl gerillacılığı yoluyla askeri gücü elinde bulunduran günün egemenliğine son vermeyi amaçlamaktadır. Hükümetin gerillalarla yaptığı bu bitmeyen mücadeledeki en büyük desteği ise Fransa'dır. Bu destek sade-

ce silah yardımıyla kalmamakta, yukarıda belirtildiği gibi, Fransız asker ve subaylarının da Çad ordusunda görev almasına kadar varmaktadır. Gerillalarla savaşın en kızıştığı zamanlarda Çad'daki Fransız askerlerinin sayısı 2500'e kadar varmıştır.

### Darbe airisimleri

Çad hükümetiyle müslüman gerillalar arasındaki bu mücadele 1971 yılında yumuşama göstermiş ve hükümet, siyasal af ilan ederek, tüm siyasî tutukluları serbest bırakmıştı. Fakat bunun sonucu, gerilla hareketlerinin yeniden güç kazanması oldu. Geçen yılın Ağustos ayı başlarında hükümete



TOMBALBAYE  
Çad'in herşeyi

### Genel bilgiler

Nüfus : 4 milyon

Fert başına mülî gelir : 70 dolar

Kalkınma hızı : Yüzde 0.9

Okur—yazar oranı : yüzde 10

Etnik gruplar: Sudanik (yüzde 50), Bantu (yüzde 50)

Dinsel gruplar: Müslüman (yüzde 50), Animist (yüzde 50), Hristiyan (yüzde 5)

Silâhlı kuvvetler: Kara Kuvvetleri 7 bin, Hava Kuvvetleri 200

Başlıca İhraç Malları: Pamuk (yüzde 85), et

Yönetim biçimi: 1960 yılında bağımsızlığını kazanan Çad'da 1962 yılında çıkartılan anayasa ile tek parti yönetimi resmen kabul edildi ve tüm muhalefet partileri kapatıldı. Devlet Başkanı, parti yoluyla tüm yetkileri elinde tutmaktadır. 14 eyaletle ayrılan ülkede tek meclisli bir parlamento vardır. Eyaletler, merkezden atanan valilerce yönetilmektedir. Başkent, 150 bin nüfuslu Fort Lamy şehridir.

karşı bir darbe teşebbüsü, başarıyla sonuçlandı. Bunun üzerine Çad hükümeti, darbe teşebbüsünün Ulusal Kurtuluş Cephesi ile Libya tarafından düzenlendiğini iddiaları sürerek kuzey komşusu Libya ile sınırlarını kapattı. Kaddafi'nin buna tepkisi, Frolinat'ı resmî Çad hükümeti olarak tanımak ve Trablus'ta örgütün bir şubesinin açılmasına izin vermek oldu. Bugün iki ülkenin arası son derece gergindir ve Nişer hükümetinin, iki ülke arasındaki ilişkileri düzeltmek için harcadığı çabalar sonuç vermemektedir.

İşgücünün yüzde 96'sı tarım alanında çalışan, hiç demiryoluna sahip bulunmayan, doğal kaynaklar bakımından yoksul bir ülke olan Çad'da siyasal istikrarı sağlayamayan hükümet, çıkış yolunu, Batılı devletlere gittikçe daha fazla yanaşmakta aramaktadır. Dış ticaretin hemen hemen tamamı Batılı ülkelerle yapıldığı gibi, 1969 yılında Amerikan Conoco şirketine çok geniş petrol imtiyazları verilmiştir. Libya'da son yıllarda bulunan zengin petrol yatakları, Tombalbaye hükümetinin ümitlerini arttırmıştır. Ama herhalde, temel reformları gerçekleştirmedikçe, ülkedeki iç savaş sona erdirmesi mümkün olmayacaktır.



## yüksek bir HUZURA

### Gürültüyü gürültüyle ..

HASAN HÜSEYİN

**K**ardeşim Keramet'in Efendi, Hani, derler ya: «Hayvanlar koklaşa koklaşa, insanlar konuşa konuşa anlaşılır»; bana pek, doğru gibi geliyor bu söz. Hayvanlara sözüm yok, onlar koklaşarak anlaşabiliyorlar; fakat şu Meclis tutanaklarına bakıyorum da, insanların konuşa konuşa anlaşabildiklerine inanmıyorum. Parlamenterler birbirlerine öyle sevimli sözler kullanıyorlar ki, hani, bu sözler herhangi bir dairede, işyerinde, sokakta, evde filan edilmiş olsa, arkası mahkeme kapısıdır! Onun için, ben derim ki: «Hayvanlar koklaşa koklaşa anlaşılır, insanlar konuşa konuşa kaşırlar».

Diyorsun ki: «Nasıl gidiyor işler?»

Nasıl gittiğini görüyorsun: Faruk Gürler ile Tekin Arıburun adaylıktan vazgeçtikten sonra, meydan, Ferruh Bozbeyl'e kaldı. «Sunay formülü» Senatoda da iltifat görmedi, şimdi yine Meclise dönüyor. Bir - iki tur daha atacak diyorlar. Atsın bakalım

Nedense, Gürler ve Arıburun adaylıktan çekildikten sonra, bu turlar bana, değirmeni anımsatıyor. Değirmeni bilirsin: taş taşın üstünde döner ha döner; tepesinde de bir tekne vardır. Tekneye buğdayı doldururlar, kolu çevirirler. Taş taşın üstünde dönerken, savurturur unu. Peki ama, teknede buğday yoksa?

İşte o zaman, sevgili Keramet'in kardeşim, taş taşın üstünde yine döner; fakat bu kez, taş buğdayı yemez de, taş taşı yer. Taşın taşı yemesi hiç de iyi olmaz. Gacırtılı gücürtülü bir ses çıkar ki, kulakları ve beyni rahatsız olur insanın

Ecevit'le Demirel başbaşa vermişler, tekneye buğday doldurmağa çalışıyorlar. İşte, son günlerde olup bitenler bunlar.

Ben, bu mektubumda başka birşey anlatacaktım sana. Ban, da birileri anlatmıştı.

Vaktiyle -- belki de Osmanlılar zamanında --, kasabanın birine bir genç kaymakam gelmiş. Kasaba da anasının gözü bir kasabaymış! Öyle, her kaymakamın gemi vurabileceği cinsten bir kasaba değil-

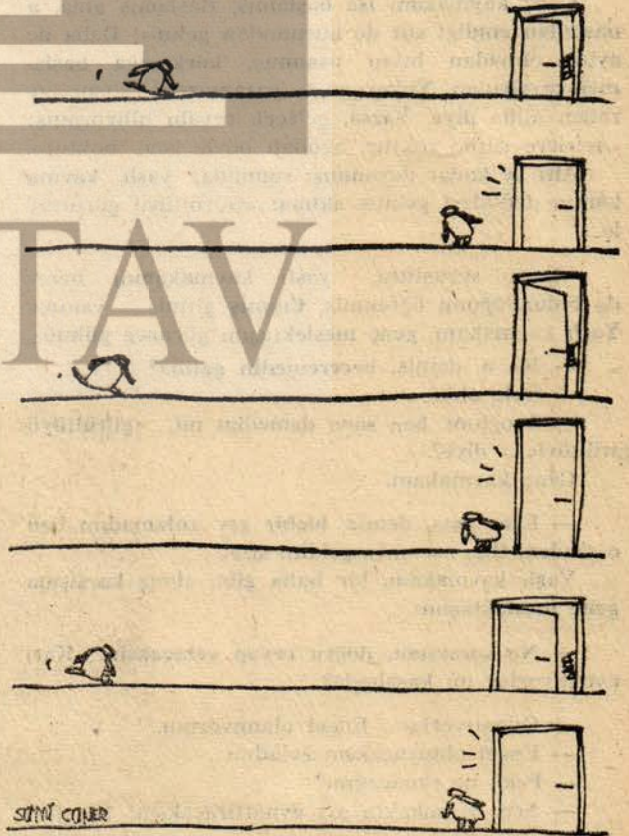
miş. Kumar oynayanların, kârı oynatanların, kafa çekenlerin, hırsızlık yapanların, yol kesenlerin, millete kazık atanların, ortalığı haraca kesenlerin, adam öldürenlerin haddi, hesabı yokmuş. Kasabanın yaşlı kaymakamı, genç kaymakama demiş ki:

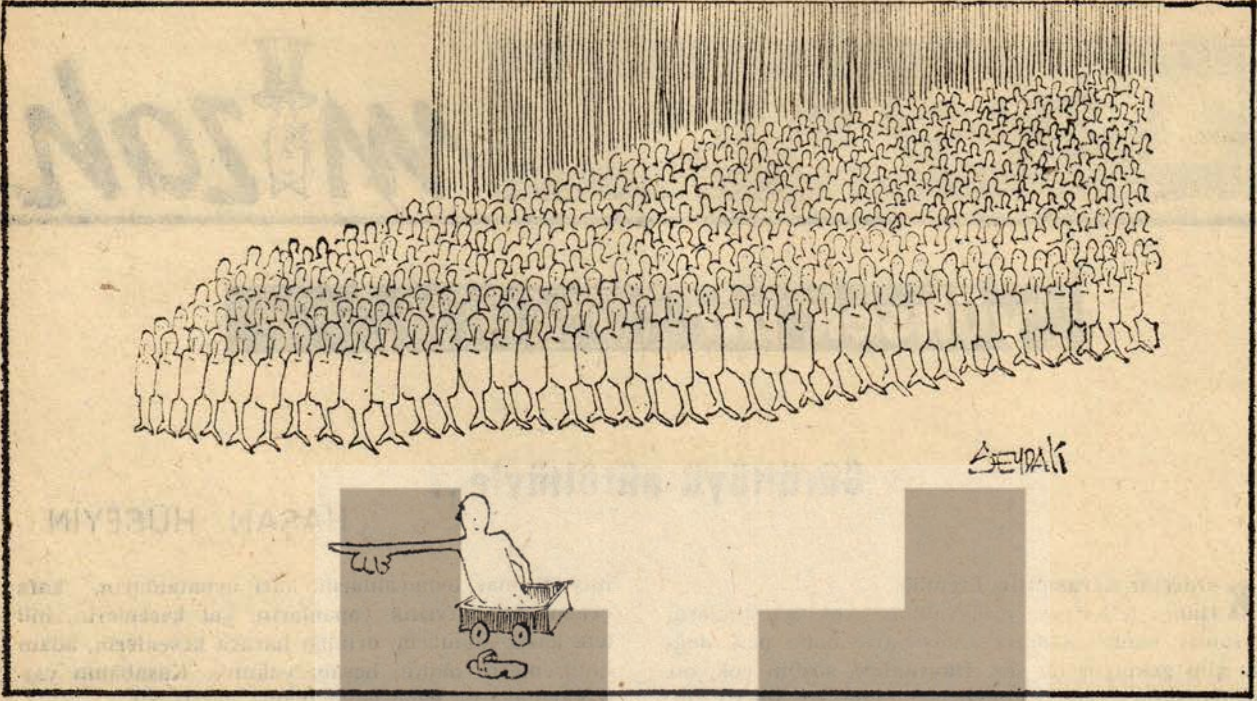
— Sana son bir çift sözüm var, değerli genç meslektaşım

İlgiyle dinlemiş genç kaymakam:

— Buyrun efendim, sizi dinliyorum.

Yaşlı kaymakam, gözlerinin içine içine bakmış meslektaşımın,





— Gürültüyü gürültüyle, demiş.  
Tane tane söylemiş bunu: «Gürültüyü gürültüyle...»

Genç kaymakam beklemiş ki, sözün gertsiz gelecek diye; fakat gelmemiş; yaşlı kaymakam,  
— İşte bu kadar, evlât, demiş. Gerisi senin bileceğin iş... Hadî, başarılı olmanı dilerim.  
Ve ayrılıp gitmiş kasabadan,

Genç kaymakam işe başlamış. Başlamış ama, a nasından emdiği süt de burnundan gelmiş! Daha üç aylık olmadan bıkip usanmış, korkmağa başlamış kasabadan Yukarıya da yazamazmış, «beni buradan alın» diye. Yazsa, gelecek cevabı biliyormuş: «Acizlere rütbe yoktur, bundan böyle işin boktur».

Altı ay kadar dayanmış; sonunda, yaşlı kaymakamın dediği gelmiş aklına: «Gürültüyü gürültüyle...»

Sora soruştura, yaşlı kaymakamın nerede bulunduğunu öğrenmiş. Çıkmış gitmiş yanına. Yaşlı kaymakam, genç meslektaşını görünce gülmüş,

— Ne o, demiş, beceremedin galiba?  
— Öyle oldu..  
— A öğütüm, ben sana demedim mi, «gürültüyü gürültüyle...» diye?.

Genç kaymakam,  
— Ever ama, demiş, hiçbir şey anlamadım ben o sözden. Onu sormağa geldim size.

Yaşlı kaymakam, bir baba gibi, almış karşısına genç meslektaşını:

— Ne sorarsam, doğru cevap vereceksin... Karı oynatıyorlar mı kasabada?

— Oynatıyorlar... Engel olamıyorum.  
— Engel olmiyacaksın evlâdım..  
— Peki, ne yapacağım?  
— Sen de sokakta ayı oynattıracağını! El altın

dan ayıcılar buldurtacaksın, salacaksın sokaklara. Milletın dikkatini aylara çektin mi, korkma! Karı oynatılmasından yakınan kalmaz.

Genç kaymakam bir süre düşünmüş,  
— Esnafla başa çıkamıyorum. Fiyatlar korkunç! Herkes herkesi kazıklıyor.

— Çâresi var. Herkesin pahalılıktan şikâyet ettiği günlerde bir gece uygun bir yerde bir dinamit patlattıracaksın. Büyük gürültü olacak. Bütün millet, olay yerine koşacak. Bu gürültünün dedikodusu en az bir ay sürer. Ortada ne pahalılık kahr, ne de şikâyet... Kim patlattı bunu, niçin patlattı, kimler öldü, kimler yaralandı, karışmyacaksın orasına. Varsın, onun yokununu ve dedikodusunu kasabalı yapsın. Sen sadece, kaşlarını çatıp, adamlarını top layıp, olay yerine gideceksin zaman zaman. Karanlık pozlar takmacaksın, açık olmiyacaksın kasabalıya karşı.

— Peki hırsızlığı ne yapayım? Son zamanlarda o kadar arttı ki, kimse canından emin değil. Evler, dükkanlar, işyerleri, her taraf soyuluyor. Başa çıkamıyorum.

Yaşlı kaymakam gülmüş:

— Gürültüyü gürültüyle... Hırsızlık arttı mı, ka sabah şikâyetçi mi? Yapılacak iş şudur: Kaymakam için kapısını ve pencerelerini taşlattıracağını. Kasabalı sabahleyin uyanacak ki, geceleyin kaymakamlık basılmış, taşlanmış, camı çerçevesi indirilmiş. O lay, bir anda yayılacak kasabaya. Artık herkes, olayı konuşacak. En az bir ay da bunun dedikodusu sürer. Hiç kimse, kasabadaki hırsızlıktan söz etmez artık.

Genç kaymakam derin derin düşünmüş.  
— Peki ama, beyfendi, bütün millet kahvelerde, işsizleri uğraştıracak bir işyeri açmam mümkün ol

muyor. Kahvelerde vakit öldüren bu halk ne yapar? Ya hırsızlık vapar, ya ırza dolanır, ya adam öldürür.

— Tabii evlâdım! Benim zamanında da olurdu bunlar. Madenki, halka iş veremiyorsun, çaresi var: gürültüyü gürültüyle!.. Birkaç işyerini yaktıracaksın. Bunun vıdıvıdısı, en az bir ay sürer. Ardından, millet işsizlikten yine sızlanmağa başladı mı, bu defa başka birkaç işyerini yaktıracaksın. İşsizliği fi lan unuttur halk, akşam sabah, yangını konuşur. Ta bii, biryandan da, tahkikat dosyasını kabartacaksın! Sakın, bunu ihmal edeyim deme! Tahkikat dosyası önemlidir!

Bir süre düşünen genç kaymakam,

— Pek demiş, adam öldürmeleri ne yapalım? Kim kime kızsâ, çekip vuruyor.

— Elbette vuracak evlâdım! Benim zamanında da vururdu. Benden öncekiler zamanında da vururdu. Ben sana ne diyorum? Gürültüyü gürültüyle... Ö nemsiz kişiler önemsiz kişileri mi vuruyorlar, sen de bir önemlisini vurdurtacaksın. Onu yaptırımadın mı, «namussuzun biri, şehir suyuna zehir atmış» diye yayacaksın. Herkes ölüsünü, dâvasını bırakır, şehir suyuna zehir katılması olayıyla ilgilenir. Bir ay da bunun dırdırı sürer. Anladım mı şimdi? Gerisini de sen kendi kafanla bulursun, güzel evlâdım. Onbeş yıl kaldım ben o kasabada. Benî nasıl uğurla dıklarımı gördün. Benim gibi sevilmeğe, saygı görmeye istiyorsan, deyişimi yapacaksın: Gürültüyü gürültüyle...

Görüyorsun, kasabada kasaba denilecek surat yok. Bakımsız, harap, küllük... Herkes işsiz, güçsüz... Kasabasının yarısı dilenci... Yarısı hasta, dört te üçü aç. Yumruk kadar kaymakam, sen ne yapabilirsin oraya? Yukardakiler kendi keyflerine dalmışlar. Herkes kendi yerini sağlamlaştırmağa bakıyor. Kim dinler seni!

Genç kaymakam, uzun uzun düşünmüş. Kafası yatmış olacak ki bu işe.

— Sağolun, demiş. Öyle gürültüler icad edeceğim ki, taa yukardakiler duyacak!

— Tamam öğlüm, tamam işte! Yukardakiler duy sun, aşağıdakiler duysun; sen de gününü gün et, git, be öğlüm!

★

İşte böyle, sevgili Keramet'in kardeşim.

Şöyle bir düşünüyorum da, valla, yaman adam mış o kaymakam. Değil bir kasabaya kaymakam vermek, böylesi bir adamı koskoca bir şehre vali yapmak, hattâ daha yukarılara getirmek en akıllıca iştir. Gürültüyü gürültüyle...

Millet, işsizlikten mi şikâyetçi?

Elini ağzına boru yapıp bağıracağını:

— Kolera salgını vaaaaar!

Pahalılık gündengüne artıyor mu?

Haberi patlatacağın: «Merih'ten gelenler, Dünyamıza dinamit koymuşlar! Ha bugün, ha yarın... Ha bu gece, ha yarın gece...»

Akıllı adammış o kaymakam, vesselâm!

Yoksa bu düzeni yürütmek kolay mı, kardeşim Keramet'in!

TOPLUM — mizah'ın tefrika-sı olup, ayrıca para ile satılmaz ve pay kuponu dahi yoktur.

## Lâle devrinde cellâtlar

Geçen sayılarımızda Reşat Ekrem Koçu'dan aktardığımız «Lâle devrinde sünnet düğünü» konulu tefrikamız okurlarca pek beğenildi. Aldığımız mektuplarda, «amanı bilir misiniz, uzatın şu sünneti!» deniliyordu. Sünneti uzatmak elimizde değildi, çünkü merasim bitmiş bulunuyordu. Biraz daha zorlasak kendimizi, Patrona Halil, «selâmünaleyküm» deyip girecekti tefrikanın içine. Biraz da bu yüzden uzatmadık sünnet işini. Fakat okurlarımızı memnun etmek için de yeni bir tefrikaya başlamak uygun bulduk. Bu tefrikanın adı, «Cellâtlar ve İdam Cezaları»dır. Tefrikayı yazan, yine Reşat Ekrem Koçu'dur. Okuyun da, şu insan boynunun neler çekmiş olduğunu görün! Reşat Ekrem Koçu'nun kaleminden aynen veriyoruz:

Her devletin tarihinde olduğu gibi, Osmanlı İmparatorluğu tarihinde de on binlerce suçlu ve ya mâsum insan, cellât pençesinde can vermiştir; kimi, işlediği cinayetin veya devlete ihanetinin cezasını görmüş, kimi bir entrikanın, bir iftiranın, bir kinin kurbanı olmuş, kimi de kurunun yanı sıra yanmıştır; kimi bir kement veya satırla bir anda yok edilmiş; kimi işkenceler altında inim inim in letilerek öldürülmüştür.

Osmanlı devletinin resmi cellât teşkilâtı, bir cellâtbaşının idaresinde, sayıları devir devir değişen müteaddit cellâtlardan mürekkepti ki hepsi de aslen Kıpti idi: cellâtbaşı ile cellâtlar Bostan cıbaşı ağasının emrinde idi; idam hükmü Bostancıbaşıya verilir, o da, yerine göre bazan bizzat nezaret ederek hükmü yerine getirirdi; eğer öldürülecek olan mühim bir şahıs ise, idamda Bostancıbaşı muhakkak bulunur, hükmü de cellâtbaşı, maharetine en çok güvendiği bir veya iki cellât ile infaz ederdi ki bunlara da «cellât yamağ» denilirdi. Bostancıbaşı ağa, Sarayın en büyük zabıtlarından biri olup başlıca vazifeleri, emrindeki bostancı neferleriyle Sarayın ve padişahın şahsının muhafazası ile İstanbulun, Bogaziçi ile beraber bütün sahillerinin ve limanın emniyet ve inzibatına bakmaktı.

(Bundan sonrası hârika! Gelecek sayıyı sabırsızlıkla bekleyin!)

### Affedersiniz...

İlhami Soysal, Yeni Ortam'da yazıyor:

«Ne diyor 146'ncı maddenin ilk cümlesi? 'Türkiye Cumhuriyeti Teşkilâtı Esasîye Kanununun tamamını veya bir kısmını tağyir veya tebdil....'»

Bir kere, 1961 yılından bu yana, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir Teşkilâtı Esasîye Kanunu yoktur... Türkiye Cumhuriyeti'nin bir Anayasası vardır... Teşkilâtı Esasîye, 27 Mayıs öncesi, DP iktidarı dönemi yasasıdır. Bu yasayı ortadan kaldıranlar da, asılmamış, tam tersine, omuzlarda taşınmışlardır.»

Soysal'ın bu uyarısı, aklımıza bir olay getirdi (Bu olayın geçip geçmediği önemli değildir. Herhangi bir kimseden veya yerden duymuşluğumuz da yoktur!):

Adam, boşandıktan bir süre sonra, yeniden, bir dulla evlenmiş. Yeni karısıyla sevişirken, «Canım Feride, yavrum Feride, hayatım Feride..» diye söylemiş.

Kadın, bir süre dayanmış buna, sesini çıkartmamış; fakat bir gece,

— N'oluyor kuzum, demiş, benim adım Zehra! Benimle mi sevişiyorsun, yoksa eski karınla mı?

Adam, pişkinliğe vurmuş :

### Uyarlamalar

Şair Nedim, Süleyman Demirel, Ferit Melen ve Turhan Feyzioğlu hakkında şu beyitleri söyledi:

Süleyman Demirel için:

«Bir söz dedi cânan ki kerâmet var içinde  
Dün gıceye dâir bir işâret var içinde.»

Ferit Melen için

«Sadrında seni eyleye Hak dâim ü sâbit  
Hep âlemin ettikleri şimdi bu duâdır.»

Turhan Feyzioğlu için:

«Devletle sen o sadra ki teşrif eyledin  
Bir yana durdu fitne cihandan heman o an»

— Aman Zehracığım, dilim alışmış...

Kadına fena halde koymuş bu söz. Bir başka gece yine sevişirken, bu kez kadın başlamış,

— Ah Şevket, canım Şevket, hayatım Şevket.. diye söylenmeğe.

Adam, fena halde bozulmuş :

— Ne halt ediyorsun kız? Benimle mi sevişiyorsun, yoksa eski kocanla mı?

Kadın,

— Dil alışkanlığı, Mustafaçığım, demiş. Dil alışkanlığı..

Adam, sinirli sinirli yakmış sigarayı :

— Bizde bu alışkanlık varken, bir hafta sürmez bu evlilik!

On gün sonra da, boşanmak üzere, mahkemeye çıkmışlar.

İlhami Soysal'ın o yazı-

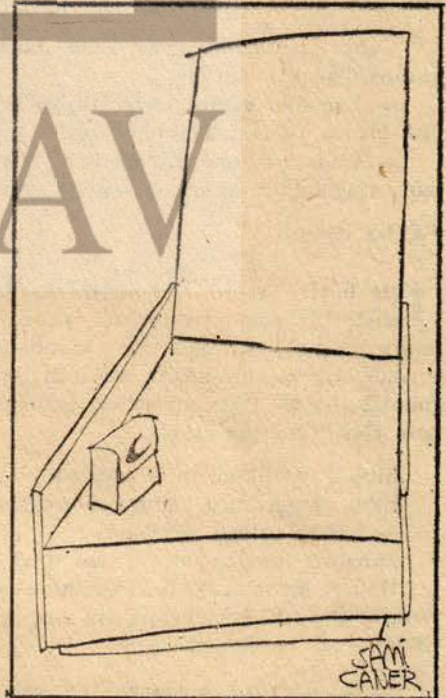
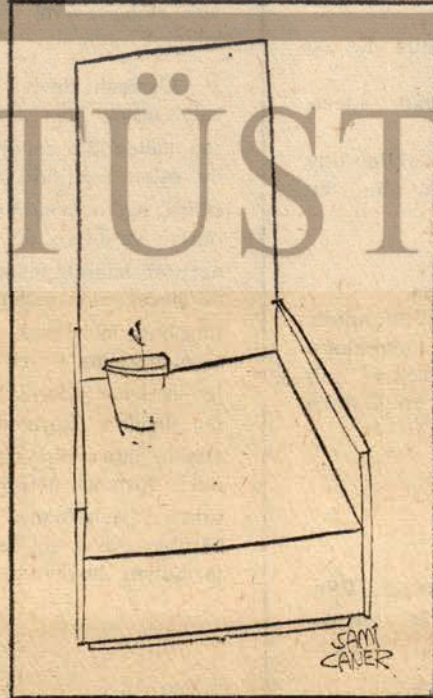
sını okuduktan sonra, aklımıza böyle bir durum geldi işte.

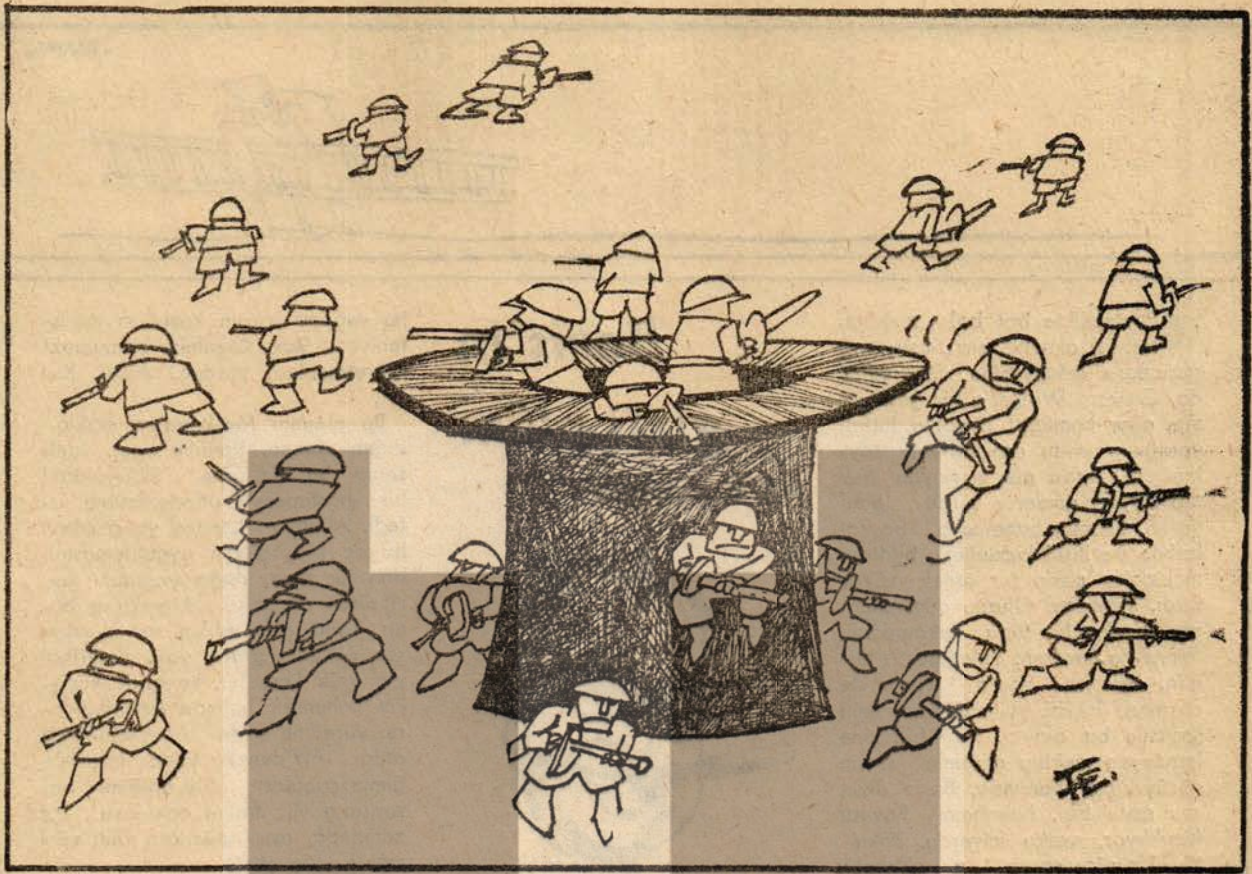
### Neresinde?

Şimdi de merak konusu şu : «Yeni aday, Meclis içinden mi olacak, yoksa Meclis dışından mı?»

Onu bilmeyiz ama, herkesin bildiği güzel bir Türkü var :

«İçinde mi dışında mı,  
Burgusunun başında mı,  
Göğsünün nakışında mı,  
Şeytan sazın neresinde?»





## THKSD

THKSD, «Türkiye Hava Kirlenmesiyle Savaş Derneği»nin kısa adıdır. Demek ki, Türkiye'de böyle bir dernek kurulmuş. Tabii, haberiniz bile yok!

TUBA...

TUBA'yı da bilmiyorsunuz tabii?..

Gazeteci Etım Yazgan yönetiminde bir basın ajansı kuruldu Ankara'da. Adı «Türkiye Basın Ajansı». Kısa adı: TUBA.

TUBA'nın bir haberinden öğrendiğimize göre, THKSD, kamuoyuna bir açıklamada bulunmuş. THKSD diyor ki:

1) Havayı kirlenmeyi yasaklayan bir kanun çıkarılacak.

2) Ankara'da havayı kirlenler için bir «Şikâyet Bürosu» kurulacak.

3) Havanın kirlenmemesi için, gaz ve tozdan arıtıl-

mış linyit kullanın.

«Gazdan ve tozdan arıtılmış linyit» hikâyesi bir yana bırakılırsa, öbür iki madde gerçekten ilginç. «Havayı kirlenmeyi yasaklayan kanun» çıkarsa, elbette ki, bu kanunu kimlerin ihlâl ettiğini araştırıp soruşturan bir de örgüt, kurum, kuruluş filan kurulacaktır. Bu kurulusta vatan-

daşlar çalışacaklardır. Bu vatandaşlar, havayı kirlenleri belki de savcılıklara şikâyet edeceklerdir. Ondan sonra, al başına bir dava!

— Kirlenmedim efendim..

— Kirlenmedi efendim..

— Bak, kirlenmişsin..

Oh, oh, oh.. Her kirlenmişimizden arındık, sıra şimdi

hava kirlen geldi!

Ya şu, «Ankara'da havayı kirlenler için «Şikâyet Bürosu» hikâyesi?

Ankara'da havayı kimlerin kirlenliğini bilmeyen var mı? Böyle bir büro kurulsun, göreceksiniz, ihbarlar birbirini izleyecektir. Ve şöyle ihbar örnekleri göreceğiz :

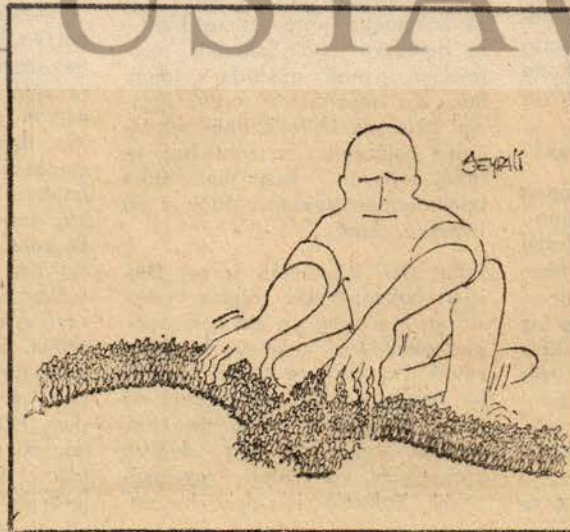
«Adını veremeyeceğim kişi, Ankara'da havayı kirlenmiştir. Benim adıma açık lamyarak, işbu şikâyetimin işleme konulmasını..»

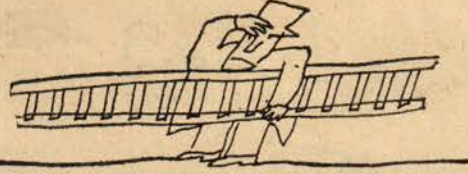
## Dünya bu!

Arjantin'de 40 bin polis, haklarını almak için ayaklanmış.

Herhalde, işçiler bastırılmışlardır polislerin ayaklanmasını. Çünkü bizde tam tersi olur da...

Hattâ, greve giden işçiyi de değil, grev yapmayı düşünen işçiyi polis bastırır da...





## Boris'in gizli plânı

Art Buchwald



**G**azetecilikte bol bol mektup, telgraf almanın sırrı, aşırı sağ guruplara saldırmaktır. Son yıllar da, General Walker'a bir yazı yazıp, eğer komünist arıyorsa lütfen yatağının altını araştırmasını söylemişim. Ertesi gün başlayan mektup furyası günlerce sürdü... Beni yeren, anamın babamdan başkalarıyla de ilişki kurduğumu bildiren mektuplar garip bir örnek izliyordular. Şaşırdım! Oturup düşündüm; işin içinden bir türlü çıkamadım. Sonra da unuttum. Yıllar geçti; birgün, öğleden sonra Maxim'de oturmuş, içimi yudumlarken, beni şaşırtan bu olayın, bu birbirine benzeyen mektup dizisinin sırrını çözüverdim. Yanımda, Boris diye, rus asıllı biri, hababam havyar kaşıkıyor, votka içiyordu. Bakıştık. Bir süre sonra da ahbaplık kurduk. Mesleğini serdüm.

— Amerika Birleşik Devletlerinde Rusların sabotaj ve casusluk işlerini yürüttürdüm, — dedi.

— Yok canım?

— Evet. Belki Boris plânını duymuşsunuzdur?

Duymadığımı söyledim saf saf. Amerika'daki yeraltı etkinlikleriyle yakından ilişkim olmadığını da özür yerine ekledim.

— Boris Plânı, — dedi, votkasından büyük bir yudum alıp geçirerek, — soğuk savaş yıllarında oluşturulan en etkili plândır. Pana Dördüncü Derece Lenin Madalyasını verdiler.

— Plândan söz eder misiniz?

— Tabii, tabii. 1950 yılından birkaç ay öncesine kadar Amerika'daki tüm yeraltı etkinliklerini ben yönettim. Yıllarca sendikalara, siyasi kuruluşlara, ilerici topluluklara sızmağa çalıştık ama hiç bir başarı elde edemedik. ABD her zamankinden güçlü, Sovyet Rusya'ya karşı tutumu her zamankinden daha sertti. Toplumun törelerine de elimizi bile sürememiştik.

Düşündüm, bu duruma bir çare

aramağa koyuldum. Ve sonunda, Boris Plânını buldum. Amerikan Hükümetini yıkmak için en büyük çabayı harcayacak kişiler, aşırı sağdaydılar. Onları kimsenin taktığı yoktu ama yeraltı etkinliklerini çok başarılı sürdürüyorlardı. Oturup bir plân yaptım. Ajanlarıma, aşırı sağ gurupları harekete getirecek bir program uygulamalarını buyurdum.

İlk önce, aşırı sağ guruplar, Başkan Eisenhower'e «Komünist» demeye başlayacaklardı. Ondan sonra hükümette görev almış kişilere gelecekti sıra. Bakanlar, müsteşarlar, genel müdürler falan. Bunu da başardıktan sonra, ülkenin Birleşmiş Milletler'deki temsilcisine gelecekti sıra. Tabii bu arada, sağcılar, Rusya'nın atom bombasından yoksun olduğuna da inandıracaktım.

Bu işleri bitirdikten sonra, Dışişleri Bakanlığı'nda çalışan herkesin ya komünist, ya da homoseksüel olduklarını yaymaya başlayacaktık. Danıştay ve Yüksek Hakimler Kurulu'nun tüm yargıçlarına da kızıl damgasını vurdurtacaktım. Herkesi kapsamına alan değişik programlar, yöntemler uygulayacaktık. Yoksullar için daha iyi da-

ha çağdaş yaşam koşulları mı isteniyor: Vay Komünist namussuz! Öğretmenlere yardım: Alçak Kızıl!

Bu plânımı Moskova'ya açıkladığım zaman, Kremlin beni deli sanıp, bir an önce Sibiryadaki bir «hastane»ye gönderilmemi istedi. Allahtan, benden yana çıkan birkaç kişi, plânın uygulanmasından bir zarar doğmayacağını ileri sürdü de, yeşil ışık yakıldılar bana. Tabii, elde edilen sonuçlardan söz etmeme gerek yok. Amerika'yla ilgili kuşular, kaygılar küçücük tohumlar halinde Amerikalıların yüreğine gene Amerikalılarca atıldı. 1917'den bu yana harcadığımız çabaların, elde ettiğimiz başarıların yüz katını çok kısa bir zamanda, aşırı sağcılara fitili vermekle elde ettik.

— Yani aşırı sağcı gurupların tümü aslında birer komünist kuklası!

— Tabii!.. Enayiler, İsa'nın ve Tanrının buyruğu sanıp, Moskova'nın propagandasını yapıyorlar yıllardır.

— Pekâlâ, şimdi Paris'te ne arıyorsun?

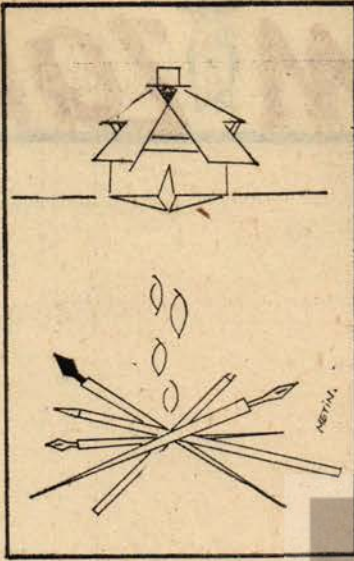
Votka şişesini bitirip sırttı.

— Batı'ya sığındım.

— Ne?

—Evet, — dedi geçirerek — Batı'ya kaçtım. Bu işe ilk başladığım zaman Kremlin, kaç para gerektiğini sormuştu. Ben de, bir milyon dolar gerekir başlangıç için, demişim. Onlar da, kurye çantasının içinde paracıkları yolladılar. Sonra baktım, aşırı sağcılar, kendi paralarını kullanarak Başkanı, hükümet üyelerini, ülkenin ileri gelenlerini yıpratmak istedikler. Ben de, bana yollanan parayı İsviçre'ye, kendi hesabıma yatırdım. Sovyetler nereden duydu larsa duydu bu dümeni. Ben de, çıkar yolu, Batı'ya kaçmakta buldum. Hâlâ, Boris Plânı derler buna. Eğer parayı yürütmeseydim, ölüncü Lenin'in yanına gömeceklerdi beni!!!

Türkçesi: AZIZ USTEL



## Ters düşmek

Ecevit ile Demirel, bir defada seçilebilecek bir aday konusunda anlaşmaya varmışlar. Ancak, bu adayın, Türk Silahlı Kuvvetlerine ters gelmeyecek ve kamuoyunca yadırganmıyacak bir kimse olması gerekiyormuş.

Bunu duyan bir AP'li,

— Kardesim, demiş, bizim adayımız hiçbir zaman Silahlı Kuvvetlere ters

düşmez. Fakat Silahlı Kuvvetler bizim adayımıza ters düşerse, eh, ona da karışmayız.

## Mekanizma

Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili olarak Sayın Ecevit diyor ki:

«Sunay, mekanizmayı işletmedi».

Yâni, seçim mekanizmasını demek istiyor...

Oysa biz memnunuz durumdan. Cumhurbaşkanlığı seçimiyle ilgili olarak, 13 Marttan önceden beri bize gösterilen sahneler, bizim şu paslı mekanizmanın çalışmasına yaradı.

## Bu ses nereden geliyor?

«Anayasa zorlanmakla normal düzene dönülmez. Anayasayı zorlamak, yeni bunalımlara yol açar.»

İsmet Paşa mı demiş bu sözü?

— Hayır!

Ecevit mi demiş bu sözü?

— Hayır!



Millî Birlikçiler mi?

— Hayır!

Mehmet Ali Aybar mı?

— Hayır!

Gazetelerdeki solcular mı?

— Hayır!

Eee, kim söylemiş bunu?

— CGP Başkanlık Divanı! Yâni, Melen'in partisi, Turhan Feyzioğlu'nun partisi CGP'nin Başkanlık Divanı!

## DOĞAN YAYINEVİ

- YIKILMIŞ KADIN  
Simone de Beauvoir 15.—
- GÜZEL GÖRÜNTÜLER  
Simone de Beauvoir 15.—
- KAPITALİZM SOSYALİZM  
AZGELİŞMİŞ ÜLKELER VE  
İKTİSADİ KALKINMA  
Maurice Dobb 12.50
- MARX'İN TOPLUM  
KURAMI -Beraat Etti-  
T. B. Bottomore - M.  
Rubel 12.50
- AĞLASUN AYSAFAĞI  
Hasan Hüseyin 15.—
- KIZILKUGU (Siirin uyanışı)  
Hasan Hüseyin 7.50
- BİYİKLER KONUŞUYOR  
Hasan Hüseyin -Mizah- 12.50

- TEKELCİ KAPITALİZM  
Paul A. Baran - Paul M.  
Sweezy 20.—
- DOĞUDA DEĞİŞİM VE  
YAPISAL SORUNLAR  
İsmail Beşikçi 12.50
- ÇAĞDAŞ SİYASAL  
DOKTRİNLER  
Prof. Dr. Bülent Daver 10.—
- TÜRK DEVRİMİ VE SONRASI  
1919 - 1945  
Doç. Dr. Taner Timur 15.—
- ÇAĞDAŞ ÇİN'İN TEMELLERİ  
Prof. Dr. John K. Fairbank  
17.50
- TÜRKİYEDE KAPITALİZMİN  
GELİŞMESİ VE İŞÇİ SINIFI  
Dr. Kurthan Fisek 6.—
- GİDE GİDE 10 CAN PAZARI  
— VAY KURBAN — HAY-  
VANLAR VE İNSANLAR  
Fikret Otyam 15.—

- AMERİKAN BELGELERİYLE  
AMERİKAN EMPERYALİZMİNİN  
DOĞUŞU İkinci Baskı  
Doç. Dr. Türkkaya Ataöv 7.50
- SAĞCI DÜŞÜNÜŞÜN KRİTİK  
TARİHİ Adam Şenel 12.50
- ÜNİVERSİTE SORUNLARI  
Prof. Seha L. Meray 5.—
- KURDUN GÖLGESİ  
Patrich Reumaux 15.—
- KADIN VE KERTENKELE  
Wilhelm Jensen 7.50
- TOY  
William Goldman 10.—  
Özel Dizi:
- ULUSLARASI İKTİSADİ  
Cilt: 1—2  
C.P. Kindleberger 55.—

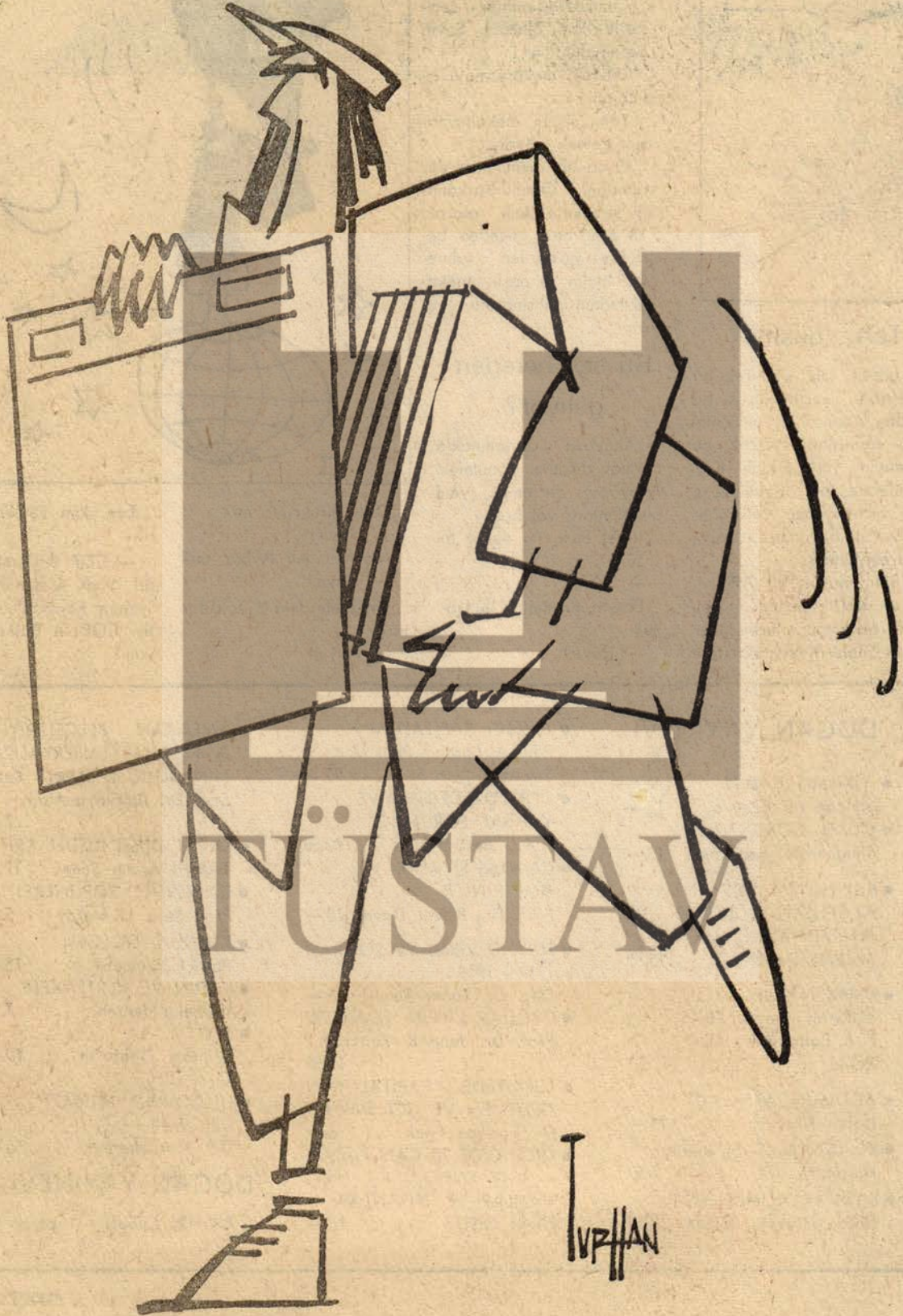
## DOĞAN YAYINEVİ

P.K. 120 Cebeci - Ankara

(TOPLUM: 51)

**TOPLUM**

**Mizah**



-Yazıyooooor!.. Kaybeden numaraları yazıyooooor!..